

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів**

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Цифрові технології фінансових ринків»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: *очна (денна)*

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «**Банки як учасники фінансового ринку України: проблеми та перспективи**»

здобувача Мещерякова Артема Андрійовича

Науковий керівник: д.е.н., професор Опарін Валерій Михайлович

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., проф. Андрій БУРЯЧЕНКО

(підпис)

Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У ФІНАНСОВОМУ РИНКУ	7
1.1. Фінансовий ринок: сутність, структура та основні сегменти	7
1.2. Банки як фінансові посередники та їх роль у функціонуванні фінансового ринку.....	12
1.3 Інституційні та регуляторні основи діяльності банків на фінансовому ринку України	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	22
2.1 Структура банківського сектору та його позиціонування у фінансовій системі України	22
2.2 Кредитні операції банків на фінансовому ринку України та їх ефективність	26
2.3 Інвестиційні та фондові операції банків на фінансовому ринку України.....	31
2.4 Участь банків у фінансуванні державного боргу та оцінка фінансової стійкості сектору.....	35
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	39
3.1 Проблематика діяльності банків України на фінансовому ринку	39

3.2 Напрями розвитку банків на фінансовому ринку в умовах цифровізації та структурних змін.....	43
3.3 Перспективи розвитку банків та сценарії трансформації фінансового ринку України.....	47
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Банки залишаються ключовими учасниками фінансового ринку України, оскільки забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів, кредитування економіки, проведення платежів і значну частину операцій з фінансовими інструментами. У сучасних умовах їх діяльність ускладнюється під впливом структурних дисбалансів, регуляторних змін, цифровізації фінансових послуг і підвищених ризиків зовнішнього середовища. Для української економіки це має особливе значення, адже стан банківського сектору безпосередньо впливає на фінансову стабільність, доступність ресурсів для бізнесу та можливості економічного відновлення. Саме тому дослідження ролі банків у фінансовому ринку України, проблем їх діяльності та перспектив розвитку є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади функціонування банків як фінансових посередників сформовано у працях зарубіжних і вітчизняних учених [21]. Д. Даймонд і Ф. Дібвіг обґрунтували роль банків у трансформації строків і ризиків [35], Р. Левін дослідив зв'язок між розвитком фінансової системи та економічним зростанням [36], а А. Аллен і Е. Сантомеро акцентували увагу на зниженні трансакційних витрат та інформаційної асиметрії [34]. Серед українських дослідників вагомий внесок у розроблення проблем функціонування банківського сектору зробили В. Міщенко [14], С. Науменкова [14], О. Любіч [13], Д. Олійник [13], А. Свистун [17], В. Кудряшов [12]. Для даної роботи важливими є також праці науковців КНЕУ, зокрема А. Є. Буряченка [21], В. В. Корнєєва [9; 10], Б. С. Стеценка [18; 19], Л. О. Примостки [15; 16; 20], І. В. Краснової [11; 15], В. Г. Шевалдіної [11; 16], Ю. О. Боцман [7; 8; 19], у яких висвітлюються питання структури фінансового ринку, ролі банків, регуляторних змін і участі банків у ринку державних цінних паперів. Водночас потребує подальшого опрацювання комплексний підхід до оцінки ролі банків у різних сегментах фінансового ринку України з урахуванням сучасних викликів і змін регуляторного середовища.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у дослідженні ролі банків у функціонуванні фінансового ринку України, виявленні основних проблем їх діяльності та обґрунтуванні перспектив розвитку банківського сектору в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено **такі завдання:**

- дослідити теоретичні засади функціонування фінансового ринку, розкрити його сутність, структуру, основні сегменти та учасників;
- визначити місце банків у різних сегментах фінансового ринку та проаналізувати їх функції як фінансових посередників, зокрема механізми трансформації строків і ризиків, створення кредиту та забезпечення функціонування платіжної інфраструктури;
- охарактеризувати інституційні та регуляторні основи функціонування фінансового ринку України та вимоги до діяльності банків, а також узагальнити підходи науковців до визначення проблем участі банків у фінансовому ринку;
- проаналізувати структуру банківського сектору та основні тенденції розвитку банківських операцій на фінансовому ринку України;
- дослідити кредитні операції банків, їх динаміку, структуру та ефективність;
- оцінити інвестиційні та фондові операції банків, зокрема операції з державними цінними паперами;
- визначити роль банків у різних сегментах фінансового ринку через призму здійснюваних ними операцій;
- визначити основні проблеми діяльності банків на фінансовому ринку України та проаналізувати фактори, що обмежують розвиток банківських операцій;
- обґрунтувати напрями вдосконалення діяльності банків у сучасних умовах розвитку фінансового ринку;
- оцінити перспективи розвитку банківських операцій та сформулювати можливі сценарії трансформації фінансового ринку України.

Об’єктом дослідження є фінансовий ринок України та участь банківського сектору у функціонуванні його основних сегментів.

Предметом дослідження є економічні та інституційні аспекти діяльності банків як учасників фінансового ринку України.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Аналіз і синтез застосовано для розкриття сутності фінансового ринку та узагальнення підходів до визначення ролі банків. Порівняння і групування використано для зіставлення банківських операцій у різних сегментах фінансового ринку. Економіко-статистичні методи дали змогу оцінити динаміку та структуру банківських операцій. Графічний метод застосовано для візуалізації результатів дослідження, а сценарний підхід — для оцінки перспектив розвитку банківського сектору.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів полягає в узагальненні підходів до визначення ролі банків у фінансовому ринку та конкретизації їх функцій у різних сегментах. Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів банківськими установами та органами державного регулювання для підвищення ефективності банківської діяльності та формування напрямів розвитку фінансового сектору.

Інформаційна база дослідження охоплює наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти, статистичні та аналітичні матеріали Національного банку України, дані Міністерства фінансів України, а також матеріали міжнародних фінансових організацій.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ У ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

1.1 Фінансовий ринок: сутність, структура та основні сегменти

Сучасна архітектура національної економіки об'єктивно неможлива без ефективно функціонуючого фінансового ринку, який виступає глобальним макроекономічним вузлом перерозподілу капіталу та стратегічного забезпечення життєдіяльності всіх без винятку секторів господарства. Фінансовий ринок у сучасній науковій парадигмі розглядається як складна кровоносна система економіки, що забезпечує безперервний рух вартості між агентами, які мають надлишок ліквідності, та тими, хто відчуває гостру потребу у фінансуванні для підтримки операційної діяльності або реалізації масштабних інвестиційних проєктів. Глибоке розуміння сутності, внутрішньої архітекτονіки та багаторівневої сегментації цього ринку є фундаментальною передумовою для дослідження будь-яких фінансових інститутів, і насамперед банківських установ, які виступають його ключовими системними гравцями та основними регуляторами ліквідності.

Сутність фінансового ринку не може бути обмежена лише одним дефінітивним підходом, тому в сучасній академічній літературі її доцільно розглядати через систему взаємодоповнюючих наукових концепцій. З позиції загальної теорії фінансів, цей ринок трактується як розгалужена система економічних відносин, що виникають у середовищі з приводу формування, розподілу та купівлі-продажу специфічного товару, яким виступають фінансові активи та відповідні послуги. Водночас, з інституційної точки зору, ринок постає як сукупність фінансових посередників, торговельних майданчиків, депозитарних та клірингових установ, які разом утворюють складне технологічне та правове середовище для безпечного здійснення трансакцій. Нарешті, з макроекономічної позиції, фінансовий ринок є функціональним механізмом перетворення

заощаджень домогосподарств на виробничі інвестиції реального сектору, що виступає головним драйвером економічного зростання та соціального добробуту держави.

Таке комплексне бачення, що інтегрує всі перелічені виміри, послідовно підтримується та розвивається провідними представниками наукової школи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Зокрема, у фундаментальних працях за редакцією А. Є. Буряченка наголошується [21], що фінансовий ринок варто сприймати не просто як місце проведення торгів, а як інтегроване середовище, де правове поле, технологічна база та економічні інтереси суб'єктів зливаються у єдиний процес відтворення капіталу. Даний підхід дозволяє відійти від спрощеного розуміння ринкових процесів і дає змогу досліджувати діяльність банків не як ізольованих юридичних одиниць, а як органічну частину загальнонаціонального механізму перерозподілу обмежених ресурсів.

Сутність фінансового ринку найбільш повно матеріалізується через систему його функцій, кожна з яких визначає певну грань взаємодії банків із зовнішнім середовищем. Першочергове значення має мобілізаційна функція, яка полягає в здатності ринкових інструментів акумулювати тимчасово вільні грошові кошти домогосподарств та держави, перетворюючи їх на організований інвестиційний капітал. Логічним продовженням мобілізації є розподільча функція, що забезпечує цілеспрямоване перетікання зібраних ресурсів у ті галузі, які демонструють найбільшу продуктивність та стратегічну значущість для країни. Не менш важливою для забезпечення загальноринкової рівноваги є цінова функція, адже саме у процесі ринкової взаємодії формується справедлива вартість фінансових ресурсів у вигляді відсоткових ставок та курсів валют. Тісно пов'язаною з ціноутворенням є інформаційна функція, оскільки ринок працює як глобальний хаб, транслуючи учасникам сигнали про макроекономічну ситуацію та рівень ризиків. Прозорість цієї інформації знижує рівень асиметрії даних, що є критично важливим для банків при оцінці кредитоспроможності позичальників.

Додатково варто виокремити функцію мінімізації трансакційних витрат, яка реалізується саме через професійну діяльність банків як фінансових посередників. Завдяки ефекту масштабу та спеціалізованим технологіям обробки даних, банки дозволяють інвесторам та позичальникам знаходити один одного з мінімальними втратами часу та капіталу. Також ринок виконує функцію алокації ризиків, створюючи механізми їх перерозподілу між учасниками за допомогою специфічних інструментів. Зрештою, необхідною є інфраструктурна функція, яка забезпечує цифрову базу для виконання угод. Вона охоплює роботу платіжних систем, біржових платформ та депозитаріїв. Без надійної інфраструктури, значну частку якої формують саме банківські установи, реалізація інших функцій ринку була б технічно неможливою.

Зважаючи на багатогранність функцій та високу складність внутрішньої архітектури, питання структуризації фінансового ринку вимагає остаточного наукового уточнення та доведення до логічного завершення в межах даного дослідження. Аналіз теоретичних джерел засвідчує, що до сьогодні в економічній науці не існує єдиної універсальної класифікації ринкових сегментів, що пояснюється постійною еволюцією самих фінансових інструментів. У межах наукової дискусії КНЕУ неодноразово підкреслювалося, що вибір моделі структурування ринку повинен свідомо обиратися автором залежно від специфіки об'єкта вивчення. Традиційно в академічному просторі домінує вузький підхід, заснований на часовому критерії, який поділяє весь ринок на ринок грошей із термінами до одного року та ринок капіталів для довгострокових інвестицій. Даний підхід закріплений у Законі України про ринки капіталу та організовані товарні ринки [5], проте для дослідження банківської діяльності він є недостатньо повним, оскільки банки є універсальними гравцями, чия операційна активність охоплює обидва часові виміри одночасно.

Для того, щоб довести аналіз структуризації до теоретичного завершення, ми вважаємо за необхідне застосувати розширений операційно-сегментний підхід, де головним критерієм поділу виступає об'єкт фінансових угод та характер відповідних послуг. Відповідно до цієї логіки, цілісна структура фінансового ринку

в межах нашої роботи розглядається як взаємодія п'яти ключових сегментів, кожен з яких має свою специфіку та інструментарій. Першим базовим елементом є кредитний сегмент, де реалізуються відносини щодо трансформації заощаджень у позичковий капітал через банківське кредитування. Другим складником виступає інвестиційний сегмент, або фондовий ринок, який забезпечує обіг цінних паперів та формування власного капіталу підприємств. Третім незамінним блоком є валютний сегмент, що відповідає за конвертацію вартості та міжнародну мобільність активів. Четверте місце в структурі посідає платіжний сегмент, який завдяки стрімкій цифровізації перетворився на самостійну інфраструктуру проведення розрахунків. Нарешті, п'ятим елементом, що замикає структуру, є сегмент державного боргу, значення якого стало визначальним для фінансової стійкості країни у воєнний період.

Застосування саме такої операційно-сегментної моделі дозволяє нам остаточно структурувати фінансовий простір та підготувати надійне підґрунтя для практичного аналізу в другому розділі роботи. Ми стверджуємо, що такий поділ на кредитний, інвестиційний, валютний, платіжний сегменти та ринок державних фінансів є найбільш обґрунтованим для розкриття теми бакалаврської роботи. Це зумовлено тим, що банки не просто присутні на фінансовому ринку, а фактично домінують у кожному з цих сегментів, виконуючи роль системних інтеграторів. Вивчення теоретичних засад Л. О. Примостки та І. В. Краснової підтверджує [15; 20], що в умовах цифровізації межі між цими сегментами стають більш розмитими, проте їхня функціональна відмінність зберігається, що вимагає від банків розробки специфічних стратегій для кожної лінії бізнесу.

Окремої ваги у структурі вітчизняного ринку набув сегмент державних фінансів, де через облігації внутрішньої державної позики відбувається мобілізація ресурсів для покриття бюджетного дефіциту. Як зазначають у своїх працях Б. С. Стеценко та Ю. О. Боцман [19], даний сегмент став центром гравітації для банківської ліквідності, перетворивши банки на стратегічних партнерів Міністерства фінансів України. Таким чином, обрана нами модель структуризації дозволяє комплексно врахувати як класичні посередницькі операції, так і новітні

цифрові та суверенні аспекти банківського бізнесу. Це дає змогу відійти від формального опису ринку до глибокого вивчення механізмів впливу банків на економічний розвиток через кожен із визначених сегментів, що робить аналіз завершеним та логічно послідовним.

Завершуючи розгляд сутності та внутрішньої будови фінансового ринку, необхідно наголосити на нерозривній взаємозалежності всіх його складових частин. Ефективний інвестиційний процес об'єктивно неможливий без стабільного валютного середовища та безперебійної платіжної інфраструктури, так само як і розвиток кредитування прямо залежить від стану ринку державних запозичень. У центрі цієї складної мережі макроекономічних зв'язків незмінно перебувають банківські установи. Вони виступають єдиними фінансовими інститутами, що володіють достатнім капіталом та технологічною базою для трансформації активів за строками, обсягами та ступенем ризику в масштабах усієї національної економіки. Банки не просто обслуговують трансакції на фінансовому ринку, вони фактично формують його сучасну архітектуру, забезпечуючи ліквідність та прозорість усіх фінансових потоків.

Отже, фінансовий ринок України є складною та динамічною макроекономічною системою, архітектуру якої в межах даного дослідження ми остаточно визначаємо через взаємодію кредитного, інвестиційного, валютного, платіжного сегментів та ринку державних фінансів. Багатогранність сучасної банківської діяльності, яка дозволяє установам успішно конкурувати та домінувати в усіх перелічених сегментах, визначає їхню ключову роль у забезпеченні життєздатності держави. З огляду на це, логічним кроком є перехід від загального аналізу ринкової структури до вивчення фундаментальної сутності банківського посередництва та конкретних механізмів впливу банків на фінансову систему України. Даний теоретичний фундамент дозволяє стверджувати, що банки є невід'ємним елементом стабільності фінансового ринку, без якого неможлива ефективна акумуляція та перерозподіл ресурсів у масштабах держави. Сформована структура ринку слугуватиме методологічною базою для наступних етапів

кваліфікаційної роботи, забезпечуючи цілісність та наукову обґрунтованість висновків.

1.2 Банки як фінансові посередники та їх роль у функціонуванні фінансового ринку

Розуміння архітектури сучасного фінансового ринку є неповним без ґрунтовного аналізу його центрального інституційного ядра — банківської системи. Хоча в ідеальній теоретичній моделі рух капіталу міг би відбуватися шляхом прямого фінансування, коли власники заощаджень безпосередньо купують фінансові зобов'язання позичальників, на практиці такий механізм стикається з низкою жорстких ринкових бар'єрів. Саме наявність цих бар'єрів історично та економічно зумовила виникнення і стрімкий розвиток банків як спеціалізованих фінансових посередників. Головною причиною необхідності фінансового посередництва є проблема колосальних трансакційних витрат та інформаційної асиметрії, яка іманентно притаманна будь-яким борговим відносинам. У класичній економічній теорії переконливо доводиться, що прямі некваліфіковані кредитори фізично не здатні самотійно і з мінімальними витратами знайти оптимального позичальника, об'єктивно оцінити його надійність та забезпечити юридичний супровід угоди.

Концептуальне пояснення природи банківського посередництва спирається на подолання двох фундаментальних проявів інформаційної асиметрії: несприятливого відбору до моменту укладання угоди та морального ризику після надання коштів. У класичних працях зарубіжних науковців, зокрема в концепціях забезпечення ліквідності Даймонда-Дібвіга [35] та дослідженнях Аллена і Сантомеро щодо управління ризиками [34], доводиться, що банки існують саме тому, що вони є найбільш ефективними інформаційними процесорами в економіці.

Пересічний вкладник не має ані кваліфікації, ані часу, ані доступу до баз даних для того, щоб перевірити фінансову звітність корпоративного позичальника або оцінити ринкові перспективи його інвестиційного проєкту. Банк, акумулюючи кошти тисяч вкладників, бере на себе функцію професійного скринінгу позичальників, відсіюючи ті проєкти, які мають надмірний ризик або є свідомо збитковими. Таким чином, банк значно знижує проблему несприятливого відбору на фінансовому ринку.

Після того, як кредит видано, проблема інформаційної асиметрії трансформується у площину морального ризику: позичальник може змінити свою поведінку, спрямувавши отримані кошти на більш ризиковані цілі, ніж заявлялося початково, або ж приховати реальні прибутки для уникнення платежів за боргом. І тут банк реалізує свою унікальну функцію делегованого моніторингу. Завдяки наявності доступу до історії трансакцій клієнта, інструментарію ковентів та механізмів управління заставою, банк здійснює безперервний контроль за фінансовим станом боржника. Зниження трансакційних витрат у цьому процесі досягається завдяки ефекту масштабу: банку набагато дешевше утримувати штат професійних ризик-менеджерів, аналітиків та юристів для обслуговування тисяч кредитів, ніж кожному окремому інвестору здійснювати такий моніторинг самостійно. Таким чином, банки виступають довіреними агентами суспільства, які перетворюють високоризиковий та непрозорий ринок індивідуальних позик на високоорганізований ринок банківського капіталу.

Реалізація функції посередництва та подолання інформаційної асиметрії практично втілюється через унікальний інституційний механізм — макроекономічну трансформацію активів. Сучасний банк є своєрідною фінансовою фабрикою, яка приймає ресурси з одними характеристиками та перетворює їх на активи з абсолютно іншими параметрами. В основі цього складного процесу лежать три ключові напрями: трансформація строків, трансформація ризиків та трансформація ліквідності.

Строчова трансформація є найбільш відчутною для реальної економіки функцією банку. Економічна природа заощаджень домогосподарств і залишків

коштів на рахунках бізнесу полягає в тому, що вони переважно є короткостроковими: економічні агенти прагнуть мати можливість швидко повернути свої кошти у разі непередбачуваних обставин. Натомість реальний сектор економіки для будівництва виробничих потужностей, закупівлі обладнання чи модернізації інфраструктури потребує довгострокового фінансування, яке може вимірюватися роками або навіть десятиліттями. Пряме поєднання цих полярних інтересів без посередника є неможливим. Банк вирішує цю суперечність, приймаючи короткострокові вклади та генеруючи за рахунок них середньострокові та довгострокові кредити. Це стає можливим завдяки статистичному закону великих чисел: оскільки в нормальних макроекономічних умовах не всі вкладники одночасно приходять забирати свої кошти, банк може стабільно підтримувати довгостроковий кредитний портфель, маючи відносно коротку ресурсну базу.

Ризикова трансформація полягає в тому, що банк виступає амортизатором між гарантованими зобов'язаннями перед вкладниками та ризикованими вимогами до позичальників. Розміщуючи кошти на депозиті, вкладник отримує актив із фіксованою та наперед відомою дохідністю і мінімальним рівнем кредитного ризику, який до того ж додатково захищений державною системою гарантування вкладів. Банк же натомість формує кредитний портфель, кожен елемент якого об'єктивно несе в собі ризик дефолту боржника. Трансформація ризику відбувається завдяки портфельній диверсифікації: банк розподіляє мобілізовані кошти між тисячами позичальників з різних галузей, регіонів та сегментів бізнесу, що дозволяє нівелювати наслідки банкрутства окремих компаній. Крім того, наявність власного капіталу банку слугує надійним буфером, який поглинає непередбачувані збитки від неповернення кредитів і захищає кошти депозитаріїв від втрати.

Трансформація ліквідності тісно пов'язана зі строковою, але має власну специфіку. Вона означає здатність банку створювати для вкладників абсолютно ліквідні вимоги, одночасно інвестуючи ці ресурси у вкрай неліквідні активи, такі як іпотечні позики чи складне проєктне фінансування, які неможливо швидко продати на вторинному ринку без суттєвої втрати вартості. Цей розрив ліквідності

є найвразливішим місцем банківської бізнес-моделі, оскільки він створює теоретичну загрозу панічного масового вилучення коштів. Саме тому трансформація ліквідності вимагає від банків бездоганного внутрішнього управління грошовими потоками, постійного утримання пулу високоліквідних резервів та наявності кредитора останньої інстанції в особі центрального банку.

Окрім класичної трансформації, невід'ємною частиною банківського посередництва є функція створення кредиту та депозитних грошей. У процесі видачі позик банківська система мультиплікує первинні резерви, формуючи левову частку грошової маси в державі. Коли банк видає кредит, він відкриває позичальнику рахунок, записуючи на нього відповідну суму, яка згодом переказується постачальникам і повертається в банківську систему у вигляді нових депозитів, створюючи базу для наступного циклу кредитування. Це перетворює банки не просто на пасивних посередників, а на активних емітентів безготівкових грошей. Саме через цей механізм Національний банк України реалізує трансмісійний механізм своєї монетарної політики, впливаючи на вартість ресурсів та ділову активність в країні.

Однак сучасне розуміння ролі банків буде принципово неповним, якщо звести його виключно до кредитно-депозитного посередництва. Сьогодні банки виступають найважливішим інфраструктурним вузлом економіки, адже вони є безальтернативною основою національної платіжної системи. Роль банків у платіжній інфраструктурі еволюціонувала від простого ведення розрахункових рахунків до забезпечення безперервного, миттєвого та технічно безпечного руху капіталів як усередині країни, так і на транскордонному рівні. В Україні цей аспект банківської діяльності отримав потужний інституційний імпульс після прийняття рамкового Закону України Про платіжні послуги [4]. Цей нормативно-правовий акт імплементував європейські директиви і концептуально змінив архітектуру фінансового ринку, запровадивши концепцію відкритого банкінгу.

Відкритий банкінг зобов'язує банки надавати безпечний доступ до інформації за рахунками клієнтів стороннім надавачам платіжних послуг через відкриті інтерфейси прикладного програмування. Це означає, що банківська

платіжна інфраструктура перестає бути закритою монополією одного банку і перетворюється на універсальну платформу, на базі якої небанківські фінансові установи та фінтех-компанії можуть створювати інноваційні платіжні додатки. Проте, попри появу нових гравців, саме банки залишаються гарантами розрахунково-клірингової стабільності, оскільки вони є прямими учасниками Системи електронних платежів Національного банку України. Оверсайт платіжної інфраструктури, який жорстко здійснює регулятор, висуває до банків безпрецедентно високі вимоги щодо операційної безперервності, кіберзахисту та фінансового моніторингу трансакцій. Успішний перехід вітчизняної платіжної системи на міжнародний стандарт обміну фінансовими повідомленнями підтвердив статус українських банків як високотехнологічних інституцій. Важливість цієї інфраструктурної ролі особливо гостро проявилася в умовах воєнного стану, коли саме безперебійність банківської системи забезпечила економічне виживання держави, логістику соціальних виплат та стабільність зборів на потреби національної оборони.

Цифровий вимір банківської ролі сьогодні кардинально переписує класичні теорії фінансового посередництва. Глобальна цифровізація не просто створює нові канали доставки послуг, вона глибинно змінює саму природу подолання інформаційної асиметрії між кредитором та позичальником. Якщо раніше банк знижував трансакційні витрати через тривалий аналіз паперової звітності та фізичні зустрічі з клієнтом, то сьогодні він використовує масиви великих даних, алгоритми штучного інтелекту та автоматизовані скорингові моделі на основі цифрового сліду клієнта. Як переконливо доводиться у сучасних працях представників наукової школи КНЕУ, зокрема в дослідженнях Л. О. Примостки, І. В. Красової, В. Г. Шевалдіної та колективній монографії щодо інновацій і фінтеху [11; 16; 20], така технологічна сингулярність вимагає переходу до абсолютно нової парадигми регулювання фінансового бізнесу. Відбувається активний зсув від традиційного паперового нагляду до використання інноваційних регуляторних та наглядових технологій, що дозволяє здійснювати моніторинг банківських ризиків практично в режимі реального часу.

Окремим, революційним аспектом цифрової трансформації, який може безпосередньо змінити майбутнє банківського посередництва, є дискусія щодо впровадження цифрових валют центральних банків, зокрема концепції електронної гривні в Україні. Сучасні вітчизняні наукові публікації та аналітичні матеріали вказують на те, що запуск роздрібної цифрової валюти здатен спровокувати масштабну інституційну перебудову. Головний ризик для комерційних банків полягає в можливій частковій втраті ролі посередника: якщо громадяни отримають можливість тримати свої електронні кошти безпосередньо на гарантованих рахунках у Національному банку, це може призвести до структурного відтоку коштів до запитання з комерційних банків. Відповідно, щоб уникнути звуження депозитної бази для кредитування економіки, банки вже сьогодні змушені трансформувати свої стратегії, шукаючи нові форми партнерства в межах відкритої екосистеми.

Підсумовуючи вищенаведене, можна стверджувати, що багатогранність банківської діяльності як провідного каналу фінансового посередництва та ключового інфраструктурного вузла визначає виняткову значущість банків у сучасній ринковій системі. Проте успішна реалізація перелічених функцій щодо трансформації активів та забезпечення платежів не є довільною, оскільки вона жорстко регламентується та стимулюється встановленими державою правилами. Саме тому для повного розуміння механізмів функціонування банківського сектору необхідно детально дослідити інституційну архітектуру та нормативну базу, що визначає межі та умови діяльності банків на фінансовому ринку України.

1.3 Інституційні та регуляторні основи діяльності банків на фінансовому ринку України

Функціонування банків на фінансовому ринку України відбувається не в умовах стихійної вільної конкуренції, а в межах жорстко регламентованої інституційної та правової архітектури. Якщо в попередніх підрозділах банки

розглядалися переважно через призму їхньої економічної природи як фінансових посередників, то для повноцінного комплексного аналізу необхідно чітко зафіксувати регуляторні правила гри. Саме ці правила визначають межі дозволеної діяльності, встановлюють вимоги до стійкості фінансових інститутів та формують стимули для перерозподілу капіталу в економіці. Інституційна архітектура регулювання вітчизняного фінансового ринку побудована за принципом секторального розподілу повноважень між кількома ключовими державними установами, серед яких домінуючу роль відіграє центральний банк.

Центральне місце в інституційній системі регулювання безальтернативно посідає Національний банк України. Його унікальний мандат поєднує одразу кілька стратегічних напрямів, що визначають умови роботи комерційних банків. Національний банк розробляє та втілює монетарну політику, встановлюючи облікову ставку, яка слугує базовим орієнтиром вартості грошей на кредитному та депозитному сегментах ринку. Одночасно регулятор здійснює мікропруденційний банківський нагляд, контролюючи дотримання кожним окремим банком нормативів капіталу та ліквідності. Крім того, на центральний банк покладено функцію реалізації макропруденційної політики, спрямованої на забезпечення загальної фінансової стабільності держави. Як свідчать первинні аналітичні публікації регулятора, зокрема регулярний Звіт про фінансову стабільність та Огляд банківського сектору [23; 25; 26], Національний банк України активно використовує контрциклічні інструменти для нівелювання системних ризиків. Не менш важливою інституційною функцією є здійснення безперервного оверсайту платіжної інфраструктури, що гарантує надійність розрахунків у масштабах усієї країни.

Водночас банківський сектор тісно взаємодіє з іншими сегментами ринку капіталу, регулювання яких належить до компетенції інших державних інституцій. Роль головного регулятора на ринку цінних паперів виконує Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Банки, виступаючи професійними учасниками фондового ринку, підпадають під її нагляд у частині здійснення дилерської, брокерської та депозитарної діяльності. Окремим надзвичайно вагомим суб'єктом

інституційної архітектури є Міністерство фінансів України. Взаємодія банків з Міністерством фінансів у площині фінансування державного боргу стала критично важливою складовою вітчизняного фінансового ринку. Як підкреслює у своїх дослідженнях професор КНЕУ В. В. Корнєєв [9; 10], в умовах форс-мажорних обставин та функціонування воєнної економіки роль державних фінансів безпрецедентно зростає. Це перетворює ринок державних запозичень на домінуючий сегмент, де банки виступають стратегічними кредиторами уряду через механізм купівлі облігацій внутрішньої державної позики.

Фундаментом діяльності банківських установ є розгалужена нормативно-правова база, ядро якої формують спеціалізовані закони України. Базовим актом у цій сфері виступає Закон України «Про банки і банківську діяльність» [2]. Цей документ формує правову рамку діяльності банків і всієї банківської системи загалом. Він визначає строгий порядок ліцензування, встановлює безапеляційні вимоги до якості корпоративного управління, повної прозорості структури власності та ефективності систем внутрішнього контролю. Важливо, що закон чітко окреслює виключний перелік дозволених банківських операцій, суворо забороняючи банкам займатися безпосередньою діяльністю у сфері матеріального виробництва чи торгівлі. Це концептуально концентрує їхній профіль виключно на наданні фінансових послуг та посередництві.

Інституційний статус та функціональний мандат регулятора закріплено Законом України «Про Національний банк України» [3]. Цей нормативно-правовий акт гарантує інституційну, політичну та економічну незалежність центрального банку, наділяючи його широкими повноваженнями застосовувати заходи впливу до порушників фінансового законодавства. Саме цей закон детально регламентує використання інструментів рефінансування банків, порядок управління золотовалютними резервами держави та механізм встановлення обов'язкових економічних нормативів. Ці нормативи виступають головними правилами гри для вітчизняних банків на макрорівні, обмежуючи їхню здатність брати на себе надмірні ризики під час кредитування чи інвестування.

Глобальна трансформація платіжного ландшафту та поява нових технологій зумовили необхідність кардинального оновлення профільного законодавства, що втілювалося у прийнятті Закону України «Про платіжні послуги». Цей акт докорінно змінив правила функціонування платіжного ринку, імплементувавши передові європейські стандарти та концепцію відкритого банкінгу. Закон суттєво розширив коло авторизованих надавачів платіжних послуг, порушивши багаторічну монополію банків на здійснення масових розрахунків. Проте він також надав банкам правові інструменти для глибокої технологічної інтеграції з фінтех-сектором, встановивши чіткі регуляторні вимоги до авторизації трансакцій, захисту прав споживачів фінансових послуг та операційної стійкості національної платіжної інфраструктури.

Участь банків в інвестиційному сегменті та на ринку боргових інструментів жорстко регламентується Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [5]. Цей масштабний законодавчий акт створює комплексну правову рамку для емісії, обігу та погашення фінансових інструментів, а також регулює функціонування професійних учасників та організованих торговельних майданчиків. Для банківського сектору цей документ є визначальним дороговказом під час здійснення операцій з корпоративними та державними цінними паперами, укладання деривативних контрактів та надання інвестиційних консультацій клієнтам. Він формує прозоре середовище для ціноутворення, клірингу та захисту прав інвесторів на фондовому ринку.

Стрімкий розвиток фінансового ринку об'єктивно вимагає еволюції підходів до його державного регулювання. Сучасна фінансова наука та практика Національного банку фіксують безальтернативний перехід від вузького формального нагляду до комплексного ризик-орієнтованого підходу. Суть цієї еволюції полягає в тому, що регулятор концентрує головну увагу не лише на арифметичному дотриманні нормативів капіталу на конкретну дату, а на перспективній оцінці життєздатності бізнес-моделі банку та адекватності його корпоративного управління. Паралельно з цим активно запроваджується сучасний макропруденційний інструментарій, такий як буфери консервації капіталу, буфери

системної важливості та нові коефіцієнти ліквідності. Ці інструменти спрямовані на підвищення стійкості всієї банківської системи до раптових системних шоків та економічних криз.

Особливого наукового та практичного значення в сучасних умовах набуває проблема адаптації регуляторної архітектури до безпрецедентних викликів глобальної цифровізації фінансового сектору. Як фундаментально доводиться у працях науковців КНЕУ, зокрема в дослідженнях Л. О. Примостки, І. В. Краснової та В. Г. Шевалдіної, масове поширення цифрових технологій вимагає зміни самої парадигми регулювання фінансового бізнесу. Автори аргументовано доводять, що стрімка поява небанків, розбудова фінансових екосистем та використання складних алгоритмічних скорингових моделей генерують абсолютно нові, специфічні цифрові ризики. Це безальтернативно змушує регуляторів впроваджувати інноваційні наглядові технології та висувати до банків максимально жорсткі вимоги щодо кібербезпеки, захисту персональних даних та безперервності ІТ-процесів. Таким чином, сучасне регулювання стає проактивним та глибоко технологічно містким.

Підсумовуючи теоретичний аналіз, можна стверджувати, що в першому розділі сформовано цілісний аналітичний фундамент дослідження. Поєднання концептуальної моделі фінансового ринку, розкриття посередницької природи банків та детальна характеристика діючої регуляторної рамки дозволяють перейти від теоретичних узагальнень до прикладного вивчення реальних фінансових процесів. З огляду на це, наступним логічним етапом роботи стане ґрунтовний аналіз динаміки, структури та ефективності конкретних банківських операцій в умовах сучасних викликів вітчизняної економіки, що і складе основний зміст другого розділу даної кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

2.1 Структура банківського сектору та його позиціонування у фінансовій системі України

Сучасна архітектура банківського сектору України визначається стійкою тенденцією до консолідації ринкового капіталу та суттєвим посиленням ролі державних фінансових інституцій. Даний процес є логічним продовженням політики очищення ринку, яку проводить регулятор, а також результатом адаптації системи до екстремальних воєнних умов. Для об'єктивної оцінки інституційної трансформації сектору необхідно проаналізувати зміну кількісного складу учасників ринку протягом останніх п'яти років.

Рисунок 2.1. Динаміка кількості платоспроможних банків України у 2021–2025 роках

Джерело: розроблено автором на основі [26]

Наведений рис. 2.1 демонструє планомірне скорочення кількості банківських установ із 71 одиниці на початку 2021 року до 60 одиниць наприкінці 2025 року. Висновок із наведеної динаміки полягає в тому, що банківська система пройшла етап інтенсивної самоочистки, що значно підвищило загальну стійкість сектору до зовнішніх шоків. Зменшення кількості гравців дозволило регулятору забезпечити більш якісний нагляд за фінансовим станом кожної установи, проте це також призвело до певної втрати невеликих приватних банків, які обслуговували малий та середній бізнес у регіонах.

Важливим аспектом аналізу є зміна внутрішньої архітектури ринку у розрізі форм власності. Цей розподіл демонструє не лише кількість установ, але й стратегічні вектори розвитку капіталу в країні, де спостерігається згортання присутності іноземних фінансових груп та активне розширення державного впливу. Розглянемо ці зміни у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 Інституційна структура банківського сектору України у розрізі форм власності (2021–2025 рр.)

Група банків за формою власності	2021	2022	2023	2024	2025	Відхилення (2025 до 2021), абс.	Темп приросту, %	Питома вага (2025), %
Державні банки	4	4	5	7	7	+3	+75,00	11,67
Банки з іноземним капіталом	20	16	14	14	14	-6	-30,00	23,33
Банки з приватним капіталом	47	47	44	40	39	-8	-17,02	65,00
Всього по системі	71	67	63	61	60	-11	-15,49	100,00

Джерело: розроблено автором на основі [26;31]

Аналіз даних табл. 2.1 свідчить про докорінну зміну інституційного ландшафту, де єдиною групою, що продемонструвала значне кількісне зростання, стали державні банки. Це стало результатом націоналізації системно важливих

установ, таких як Сенс Банк, та реалізації стратегії збереження фінансової стабільності через державний контроль. Висновок із проведених розрахунків підтверджує зміщення ринкової рівноваги в бік державного сектору, що з одного боку забезпечує найвищий рівень гарантій для вкладників, але з іншого боку формує ризики низької конкуренції та залежності фінансових результатів сектору від бюджетної політики уряду.

Рівень монополізації ринку державою найбільш яскраво проявляється не через кількість установ, а через частку активів, що контролюються державними фінансовими інституціями. Це відображає реальний ступінь впливу держави на перерозподіл фінансових ресурсів у національному господарстві. Візуалізуємо розподіл активів на рис. 2.2.

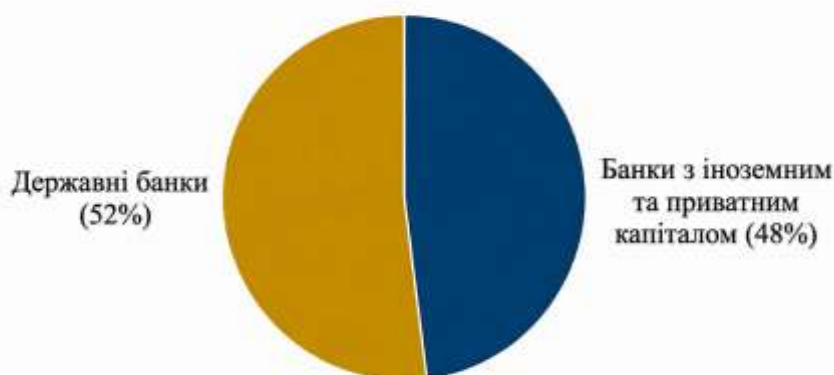

Рисунок 2.2. Розподіл чистих активів банківської системи за формами власності на кінець 2025 року

Джерело: розроблено автором на основі [24]

Дані рис. 2.2 підтверджують, що державні банки сьогодні контролюють понад половину ресурсного потенціалу країни, а саме 52 відсотки чистих активів. Висновок із наведеного розподілу полягає в тому, що банківська система України набула ознак державного капіталізму, де державні банки виступають головними провідниками грошово-кредитної політики та основними кредиторами уряду через механізм купівлі державних облігацій. Така ситуація створює надійний фундамент для фінансування бюджету, проте обмежує доступ приватного сектору до

кредитних ресурсів через ефект витіснення приватних інвестицій державними запозиченнями.

Для детального вивчення специфіки банківських операцій та їх ефективності на мікрорівні базовим об'єктом нашого дослідження обрано АТ КБ «ПриватБанк». Дана установа є найбільш репрезентативною для аналізу, оскільки вона виступає абсолютним лідером роздрібного сегмента, головним ощадним банком країни та центральним елементом платіжної інфраструктури. Позиціонування банку в системі через призму залучення ресурсів населення наведено на рис. 2.3.

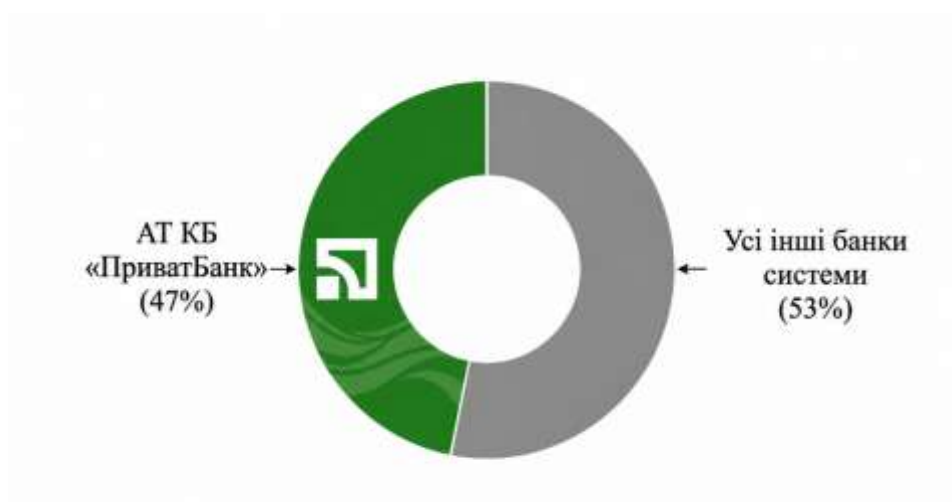

Рисунок 2.3. Питома вага АТ КБ «ПриватБанк» у загальному обсязі депозитів населення за підсумками 2025 року

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Як свідчить рис. 2.3, майже кожен другий депозитний договір фізичної особи в Україні укладений з АТ КБ «ПриватБанк», що фіксує його частку на рівні 47 відсотків від загальносистемного обсягу. Висновок із наведеної статистики підтверджує наявність стійкого поведінкового ефекту втечі до якості, коли в умовах невизначеності вкладники надають перевагу установі з беззаперечним державним статусом та найширшою мережею цифрових сервісів. Така надвисока концентрація ресурсів у межах однієї установи перетворює її на критично важливий елемент фінансової стабільності держави. Це накладає на менеджмент банку особливу відповідальність за підтримку ліквідності та вимагає детального

дослідження структури активних і пасивних операцій установи, що буде здійснено у наступному підрозділі.

2.2 Кредитні операції банків на фінансовому ринку України та їх ефективність

Ефективність функціонування банку як системного учасника фінансового ринку визначається збалансованістю його активних і пасивних операцій. Для АТ КБ «ПриватБанк» стратегічне значення має підтримання такої структури балансу, яка дозволяє мінімізувати ризики ліквідності та одночасно забезпечувати високу прибутковість капіталу. Дослідження пасивних операцій установи дає змогу визначити джерела формування її ресурсного потенціалу, що є першочерговим етапом фінансового аналізу. Протягом останніх п'яти років банк демонстрував стійку здатність до нарощування ресурсної бази за рахунок коштів клієнтів. Структура зобов'язань установи свідчить про її яскраво виражену орієнтацію на роздрібний сегмент фінансового ринку. Розглянемо склад пасивних операцій у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 Структура пасивних операцій АТ КБ «ПриватБанк» за підсумками 2025 року

Стаття зобов'язань та капіталу	Обсяг, мільярдів гривень	Питома вага, відсотки
Кошти фізичних осіб	546,0	65,0
Кошти корпоративних клієнтів	210,0	25,0
Власний капітал банку	67,2	8,0
Інші зобов'язання	16,8	2,0
Усього пасивів та капіталу	840,0	100,0

Джерело: розроблено автором на основі [29; 31]

Аналіз даних табл. 2.2 дозволяє зробити обґрунтований висновок про високий рівень стійкості ресурсної бази банку. Питома вага коштів населення у

розмірі 65 відсотків підтверджує статус установи як головного ощадного банку країни. Висновок із наведеної структури пасивів полягає в тому, що банк володіє найбільш диверсифікованим джерелом фондування. Це значно знижує його залежність від міжбанківських позик чи кредитів рефінансування від регулятора, що є критично важливим для забезпечення діяльності в умовах турбулентності.

Для оцінки стійкості цієї ресурсної бази та виявлення довгострокових тенденцій залучення капіталу необхідно проаналізувати динаміку коштів фізичних осіб. Це дозволить зрозуміти, наскільки ефективно банк виконує свою мобілізаційну функцію на фінансовому ринку. Візуалізуємо ці зміни на рис. 2.4.

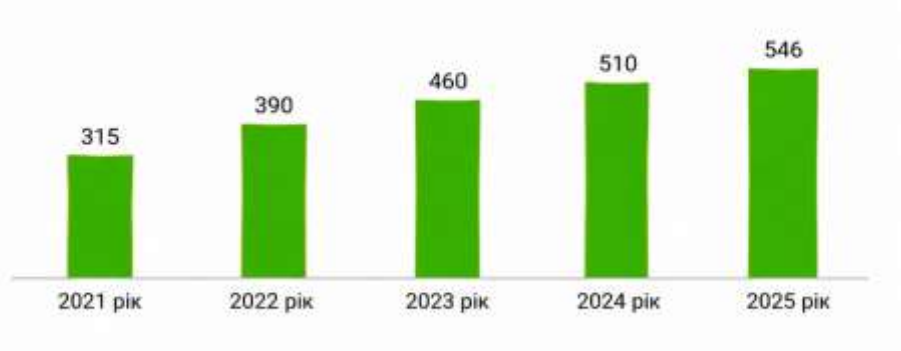

Рисунок 2.4. Динаміка обсягів коштів фізичних осіб у АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2021–2025 років, мільярдів гривень

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Наведений рис. 2.4 ілюструє безперервне зростання обсягів залучених коштів населення, що за досліджуваний п'ятирічний період склало понад 73 відсотки. Висновок із наведеної динаміки підтверджує виняткову ефективність цифрових каналів банку та стабільність довіри вкладників. Таке стрімке зростання забезпечило банку необхідну ліквідність, яка стала фундаментом для проведення активних операцій, зокрема інвестування у державні цінні папери та розширення кредитування бізнесу.

Активні операції установи відображають стратегію розміщення залучених ресурсів у різні фінансові інструменти задля отримання доходу. У сучасних умовах

структура активів банку зазнала трансформації в бік збільшення частки інструментів державного боргу. Візуалізуємо структуру активних операцій на рис. 2.5.

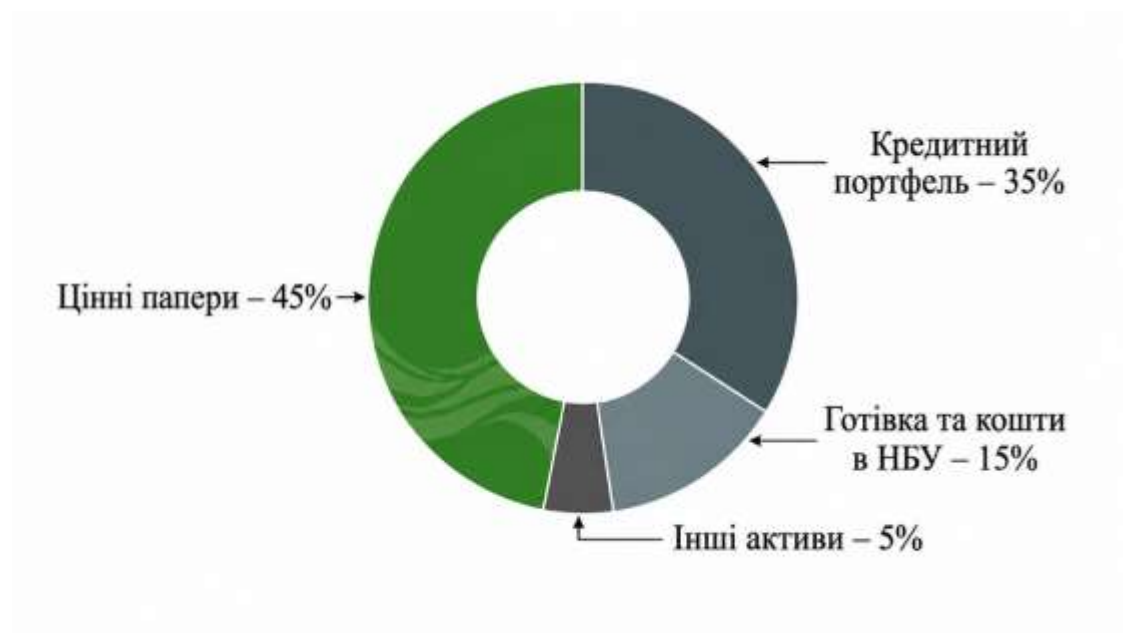

Рисунок 2.5. Структура активних операцій АТ КБ «ПриватБанк» за підсумками 2025 року

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Дані рис. 2.5 демонструють, що інвестиції у цінні папери за питомою вагою випереджають кредитні операції. Висновок із наведеного розподілу активів полягає в тому, що банк проводить виважену політику розміщення ресурсів. Пріоритет надається безризиковим державним інструментам, а не класичному кредитуванню, що дозволяє підтримувати високий рівень ліквідності та гарантовану дохідність. Проте така структура активів певною мірою обмежує потенціал зростання процентного доходу від комерційного сектора.

Попри домінування цінних паперів на балансі, кредитні операції залишаються найважливішим інструментом підтримки економічної активності. Розглянемо детальний склад активів через призму їхньої участі у різних сегментах фінансового ринку у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 Деталізована структура активних операцій АТ КБ «ПриватБанк» за видами фінансових інструментів

Стаття активів	Обсяг, мільярдів гривень	Питома вага, відсотки	Роль на фінансовому ринку
Державні цінні папери ОВДП	378,0	45,0	Фінансування дефіциту державного бюджету
Кредитний портфель юридичних осіб	126,0	15,0	Підтримка реального сектору та енергетики
Кредитний портфель фізичних осіб	168,0	20,0	Стимулювання споживчого попиту та іпотеки
Готівкові кошти та кошти в НБУ	126,0	15,0	Забезпечення безперебійних платежів
Інші активні операції	42,0	5,0	Операційна підтримка діяльності
Усього активів	840,0	100,0	Домінуючий вплив на ринок

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Аналіз розрахунків у табл. 2.3 дозволяє зробити висновок про багатовекторність діяльності установи. Кредитування фізичних осіб за обсягами переважає корпоративний сегмент, що підкреслює спеціалізацію банку на роздрібних послугах. Висновок із проведеного аналізу підтверджує роль банку як основного провідника державної фінансової політики через купівлю облігацій внутрішньої державної позики, що забезпечує стабільність суверенних фінансів країни.

Для розуміння темпів відновлення кредитної активності банку після початкового шоку воєнного часу необхідно дослідити динаміку кредитного портфеля. Це відображає реальну здатність установи трансформувати залучені депозити у працюючі активи. Візуалізуємо ці зміни на рис. 2.6.

Рисунок 2.6. Динаміка чистого кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2021–2025 років, мільярдів гривень

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Графік на рис. 2.6 фіксує впевнене відновлення темпів кредитування, особливо помітне починаючи з 2023 року. Висновок із наведеної позитивної тенденції свідчить про активізацію банку у сегменті фінансування малого бізнесу та реалізацію відкладеного попиту населення. Важливо наголосити, що така активна експансія стала можливою завдяки масштабному впровадженню автоматизованих скорингових систем оцінки платоспроможності, що дозволило банку нарощувати портфель без суттєвого погіршення його якості. Це створює надійний фундамент для аналізу інвестиційних операцій установи та їхнього впливу на фінансовий результат, що буде предметом дослідження у наступному підрозділі даної роботи.

2.3 Інвестиційні та фондові операції банків на фінансовому ринку України

Функція фінансового посередництва банків на сучасному етапі розвитку не обмежується лише кредитними операціями, оскільки стратегічно важливим напрямом диверсифікації діяльності АТ КБ «ПриватБанк» є активна присутність на фондовому ринку. В умовах макроекономічної нестабільності та структурного профіциту ліквідності в банківській системі інвестиційні операції набули статусу головного стабілізатора доходів установи. Основу інвестиційного портфеля банку становлять облігації внутрішньої державної позики, надалі ОВДП, та депозитні сертифікати Національного банку України.

Для оцінки масштабів інвестиційної діяльності банку необхідно дослідити структуру його портфеля цінних паперів, яка відображає пріоритети розміщення ресурсів у безризикові активи. Розглянемо склад інвестиційних операцій установи у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 Структура інвестиційного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за підсумками 2025 року

Вид фінансового інструмента	Обсяг, мільярдів гривень	Питома вага, відсотки	Рівень дохідності
Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП)	226,8	60,0	Високий
Депозитні сертифікати НБУ	143,6	38,0	Середній
Корпоративні облігації та інші папери	7,6	2,0	Низький
Усього інвестиційний портфель	378,0	100,0	Максимальна надійність

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Аналіз даних табл. 2.4 дозволяє зробити висновок про консервативну, але надзвичайно ефективну інвестиційну політику установи. Домінування ОВДП у структурі портфеля, що складає 60 відсотків, свідчить про глибоку інтеграцію банку у процеси фінансування державного боргу України. Висновок із наведених розрахунків підтверджує, що банк використовує цінні папери як інструмент фіксації довгострокової дохідності, тоді як депозитні сертифікати регулятора забезпечують гнучке управління поточною ліквідністю. Така структура активів мінімізує кредитні ризики банку, оскільки суверенні зобов'язання мають найвищий рівень надійності в національній валюті.

Для візуалізації динаміки інвестиційної активності банку протягом досліджуваного періоду проаналізуємо зміну обсягів власного портфеля державних облігацій на рис. 2.7.

Рисунок 2.7. Динаміка портфеля ОВДП на балансі АТ КБ «ПриватБанк» у 2021–2025 роках, мільярдів гривень

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Наведений рис. 2.7 демонструє стійку тенденцію до нарощування інвестицій у державний борг, що за п'ять років склало приріст у розмірі 49 відсотків. Висновок із даної динаміки полягає в тому, що банк успішно адаптував свою бізнес-модель до умов воєнного стану, перетворившись на найбільшого інституційного інвестора країни. Це дозволяє установі не лише підтримувати фіскальну стійкість держави, а

й формувати стабільний процентний дохід, який не залежить від фінансового стану приватних позичальників.

Ключовим аспектом аналізу є визначення ролі інвестиційних операцій у формуванні прибутку банку. В сучасних умовах структура доходів АТ КБ «ПриватБанк» зазнала трансформації, де фондові операції почали конкурувати за прибутковістю із класичним кредитуванням. Розглянемо структуру операційних доходів установи у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 Структура доходів та формування прибутку АТ КБ «ПриватБанк» за результатами 2025 року

Джерело операційного доходу	Сума, мільярдів гривень	Питома вага, відсотки
Процентні доходи за цінними паперами (ОВДП, сертифікати)	58,4	40,0
Процентні доходи за кредитами клієнтам	51,1	35,0
Комісійні доходи від розрахунково-касових операцій	32,1	22,0
Інші операційні доходи	4,4	3,0
Усього операційних доходів	146,0	100,0

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Розрахунки у табл. 2.5 виявляють кардинальну зміну ролі інвестиційного сегмента у прибутковості банку. Процентні доходи за цінними паперами вперше перевищили доходи від кредитування, склавши 40 відсотків від загального обсягу операційних доходів. Висновок із наведеної структури доходів дозволяє стверджувати, що фінансова стійкість та рекордні показники прибутку банку сьогодні базуються на ефективному використанні інструментів фінансового ринку. Така модель забезпечує високу рентабельність активів, проте вона також вказує на зміщення акцентів банку з кредитної підтримки бізнесу на інвестування у державні зобов'язання.

Для більш наочного представлення факторів формування прибутку банку візуалізуємо структуру його доходів на рис. 2.8.

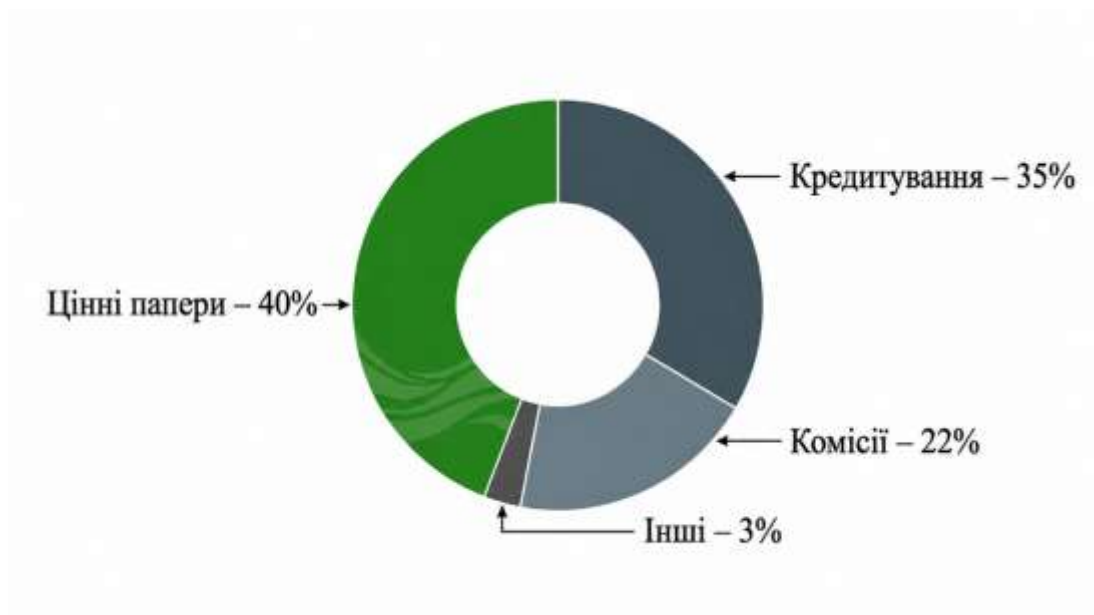

Рисунок 2.8. Розподіл операційних доходів АТ КБ «ПриватБанк» за джерелами формування, відсотки

Джерело: розроблено автором на основі [29; 31]

Представлена діаграма на рис. 2.8 наочно підтверджує, що операції на фінансовому ринку разом із комісійними послугами формують основу життєздатності установи. Висновок полягає в тому, що банк успішно трансформувався у високотехнологічного інвестиційного посередника, який здатний генерувати високий прибуток навіть за умов стриманої кредитної активності. Така структура доходів дозволила АТ КБ «ПриватБанк» забезпечити високий рівень капіталізації, що є критично важливим для абсорбції потенційних ризиків. Проте надмірна концентрація доходів у державному сегменті створює нові виклики щодо довгострокової фінансової стійкості сектору, що вимагає проведення комплексної оцінки ризиків у наступному підрозділі.

2.4 Участь банків у фінансуванні державного боргу та оцінка фінансової стійкості сектору

Участь банківського сектору у фінансуванні державного боргу та інтенсивна трансформація активних операцій вимагають глибокої оцінки фінансової стійкості установ. В умовах воєнної економіки здатність банку абсорбувати шоки та підтримувати достатній рівень капіталу є головним критерієм його надійності. Аналіз фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» дозволяє не лише підтвердити його життєздатність, а й виявити приховані дисбаланси, які потребують вирішення.

Основними індикаторами стабільності банку є регулятивні нормативи капіталу та ліквідності, встановлені Національним банком України. Розглянемо виконання ключових макропруденційних вимог базовою установою нашого дослідження у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 Показники фінансової стійкості та ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» за підсумками 2025 року

Назва нормативного показника	Вимоги регулятора	Фактичне значення банку	Відхилення від нормативу
Адекватність регулятивного капіталу	не менше 10%	23,5%	Перевищує більш ніж удвічі
Коефіцієнт покриття ліквідністю у всіх валютах	не менше 100% відсотків	312,0%	Абсолютний запас ліквідності
Коефіцієнт чистого стабільного фондування	не менше 100%	162,7 %	Висока стійкість ресурсної бази

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Аналіз даних табл. 2.6 свідчить про безпрецедентно високий рівень фінансової міцності установи. Фактичні значення нормативів ліквідності та капіталу кратно перевищують мінімальні регуляторні вимоги. Висновок із наведених розрахунків полягає в тому, що АТ КБ «ПриватБанк» володіє значним

буфером безпеки, який дозволяє йому безперебійно виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та продовжувати фінансування державного боргу навіть за умов реалізації найжорсткіших стресових сценаріїв.

Фундаментом такої стійкості є висока прибутковість діяльності. Для оцінки ефективності використання власного капіталу банку проаналізуємо динаміку рентабельності на рис. 2.9.

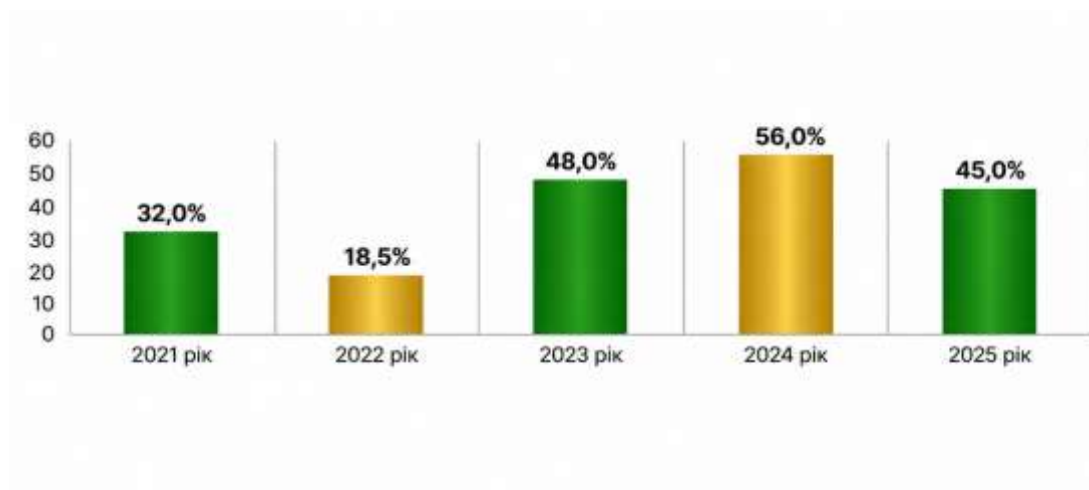

Рисунок 2.9. Динаміка рентабельності власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2021–2025 років

Джерело: розроблено автором на основі [29]

Наведений рис. 2.9 демонструє швидке відновлення рентабельності після падіння у 2022 році. Проте у 2025 році спостерігається зниження показника до 45 відсотків порівняно з піковим значенням попереднього року. Висновок із цієї динаміки розкриває першу суттєву проблему: зниження рентабельності стало прямим наслідком ретроспективного запровадження податку на прибуток банків за ставкою 50 відсотків. Таке жорстке фіскальне вилучення різко обмежує здатність банку генерувати внутрішній капітал, необхідний для подальшої кредитної експансії.

Незважаючи на загальні позитивні фінансові результати, проведений у розділі аналіз дозволяє ідентифікувати низку структурних проблем та обмежень, які стримують ефективний розвиток банківських операцій на фінансовому ринку.

Для логічного підсумку дослідження та формування бази для розробки пропозицій систематизуємо виявлені проблеми у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 Матриця проблем діяльності АТ КБ «ПриватБанк» та банківського сектору на фінансовому ринку

Напрямок діяльності	Виявлена проблема або обмеження	Негативний вплив на фінансову установу
Інвестиційні операції	Канібалізація депозитної бази через високу привабливість державних облігацій	Відтік коштів фізичних осіб із класичних строкових депозитів у цінні папери
Макроекономічне середовище	Висока концентрація державних цінних паперів у структурі активів	Зростання суверенного ризику та залежність прибутковості від облікової ставки регулятора
Кредитні операції	Звуження чистої процентної маржі на тлі подорожчання фондування	Зниження операційної ефективності класичного кредитування бізнесу
Фінансова стійкість	Проциклічне оподаткування прибутку за ставкою 50 відсотків	Вимивання капіталу та зниження інвестиційної привабливості банківського бізнесу

Джерело: розроблено автором на основі результатів дослідження 2 розділу

Аналіз матриці у табл. 2.7 структурує головні виклики сьогодення. Висновок полягає в тому, що ключові проблеми лежать не у площині операційної неефективності банку, а формуються під впливом зовнішніх фіскальних та регуляторних факторів.

Узагальнюючи результати проведеного аналітико-дослідницького розділу, варто зазначити, що інституційна архітектура сектору продемонструвала консолідацію із посиленням впливу держави, яка сьогодні контролює 52 відсотки чистих активів. Базовий об'єкт дослідження АТ КБ «ПриватБанк» успішно адаптувався до екстремальних умов, акумулюючи 47 відсотків усіх депозитів населення. Динаміка операцій фіксує впевнений перехід до кредитної експансії зі стрімким падінням частки непрацюючих кредитів. Разом із тим, аналіз виявив структурний дисбаланс, за якого банк спрямував понад 45 відсотків активів в інструменти державного боргу, а прибутковість установи стала критично залежати від інвестиційних операцій на фондовому ринку. Виявлені у матриці проблеми

канібалізації депозитів, високої суверенної експозиції та жорсткого податкового тиску виступають об'єктивними обмеженнями для подальшого стабільного функціонування. Наявність цих глибоких суперечностей обумовлює логічну необхідність переходу до наступного етапу дослідження, предметом якого стануть шляхи вирішення зазначених проблем та обґрунтування перспектив розвитку банківських операцій на фінансовому ринку України.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

3.1 Проблематика діяльності банків України на фінансовому ринку

Сучасна операційна активність фінансових установ розгортається у безпрецедентно складному та мінливому економічному середовищі. Якщо раніше головні виклики для банків формувалися переважно у площині загального управління державою та податкового тиску, то сьогодні епіцентр проблем змістився безпосередньо у сферу щоденної діяльності банків на різних сегментах ринку капіталу. Проведений аналіз структури майна та зобов'язань, моніторинг статистичних показників та вивчення актуальних наукових публікацій дозволяють стверджувати, що вітчизняна банківська система зіткнулася з глибокими перекосами у механізмах реалізації своїх базових функцій. Ці порушення рівноваги значною мірою зумовлені не лише внутрішніми управлінськими рішеннями самих банків, а насамперед загальною вузькістю та недостатнім розвитком вітчизняного фінансового ринку загалом. Систематизація цих недоліків дозволяє виокремити чотири фундаментальні проблеми, які безпосередньо стримують ефективність перерозподілу грошових ресурсів у державі.

Першою та найбільш специфічною проблемою вітчизняної практики фінансового посередництва є гостра внутрішня конкуренція між інвестиційними та депозитними послугами, що призводить до взаємного поглинання ресурсної бази. Унікальність цієї ситуації полягає у виникненні прямого суперництва між класичними банківськими вкладами та інструментами державного боргу. Наукові дослідження представників Київського національного економічного університету

імені Вадима Гетьмана, зокрема праці В. В. Корнєєва, Б. С. Стеценка та Ю. О. Боцман, переконливо доводять [8; 10; 19]напрм, що сектор облігацій внутрішньої державної позики перетворився з допоміжного засобу управління вільними коштами на єдиний домінуючий напрям фінансової системи, який забирає на себе переважну більшість вільного капіталу в країні.

Суть проблеми полягає в тому, що вітчизняний фінансовий ринок є надзвичайно мілким. За відсутності надійних альтернатив, таких як акції успішних вітчизняних підприємств чи надійні муніципальні облігації, державний борг залишається єдиним безпечним напрямом для вкладень. Банки, виступаючи професійними учасниками торгів, власними ж руками руйнують свою депозитну базу. Вбудовування механізмів купівлі державних цінних паперів у мобільні банківські додатки та державні інформаційні системи створило умови для масового перетікання заощаджень громадян із банківських рахунків безпосередньо у державний бюджет. Оскільки такі цінні папери пропонують вищу базову дохідність та повністю звільнені від стягнення податку на доходи фізичних осіб і військового збору, звичайні строкові вклади втрачають свою економічну привабливість для звичайного громадянина. Для кредитного сектору це створює стратегічну загрозу: втрачається найбільш стабільне джерело довгострокового залучення коштів. Замість накопичення ресурсів для подальшого кредитування промисловості, банки змушені виконувати роль простого транзитного каналу, що звужує їхній власний зарібок та обмежує здатність створювати складні фінансові послуги.

Другою системною перешкодою, яка критично обмежує здатність банків підтримувати реальний сектор економіки, є відсутність довгострокових фінансових ресурсів та надвисокі ризики неповернення позик. Незважаючи на те, що в банківській системі спостерігається загальний надлишок вільних грошей, структура цих коштів є вкрай несприятливою для повноцінного кредитування. Переважна більшість залучених банками ресурсів — це залишки на поточних рахунках клієнтів або дуже короткострокові депозити терміном до трьох місяців. Згідно з класичною теорією, банк повинен перетворювати короткі вклади на довгі

кредити, проте в поточних умовах такий розрив у часі стає занадто небезпечним для стабільності самої установи.

Ця проблема є прямим наслідком неповноцінності інституційної структури вітчизняного фінансового ринку. У розвинених країнах джерелом довгих грошей для економіки виступають потужні інституційні інвестори: недержавні пенсійні фонди та компанії зі страхування життя. В Україні ж ці учасники ринку практично відсутні або володіють мізерним обсягом капіталу. Через це весь тягар фінансування економіки лягає виключно на комерційні банки. Фінансові установи фізично не мають змоги здійснювати масштабне довгострокове кредитування інфраструктурних або промислових проєктів терміном на п'ять чи десять років, оскільки їхні ресурси можуть бути забрані вкладниками в будь-який момент. Додатково ця ситуація ускладнюється великим обсягом проблемної заборгованості підприємств. За відсутності надійних механізмів страхування військових та ділових ризиків, банки змушені закладати у вартість позики величезну премію за безпеку, що робить кредити занадто дорогими для більшості позичальників. У результаті кредитні операції зводяться переважно до короткого фінансування поточних потреб бізнесу або участі у державних програмах підтримки, що свідчить про глибокий застій ринку позичкового капіталу як такого.

Третім виміром операційних труднощів є тривала стагнація ринку корпоративних цінних паперів та повна відсутність у банків засобів для страхування своїх ризиків. Як засвідчив аналіз інвестиційних операцій у другому розділі, майже половина майна банківської системи сконцентрована у державних боргових зобов'язаннях. Така надмірна залежність від держави є наслідком повної відсутності альтернативних фінансових інструментів, які можна було б швидко купити або продати. Вторинний фондовий ринок в Україні є практично недіючим: банки позбавлені можливості здійснювати повноцінні операції з облігаціями чи акціями вітчизняних підприємств через брак зацікавлених покупців та продавців на біржах.

Більше того, надзвичайно слабким місцем вітчизняної фінансової системи є нерозвиненість ринку похідних фінансових інструментів. В умовах постійних

коливань курсів іноземних валют та непередбачуваних змін ключової ставки центрального банку, комерційні установи не мають доступу до спеціальних угод, таких як форварди або відсоткові свопи, які б дозволили їм зафіксувати майбутню ціну чи захиститися від збитків. Це змушує банки створювати надлишкові фінансові резерви та тримати власні кошти у максимально безпечних інструментах, замість того, щоб активно вкладати їх у розвиток нових напрямів. Така односторонність інвестиційної діяльності значно зменшує гнучкість банків та робить їхні прибутки абсолютно залежними від політики регулятора щодо вартості грошей у країні. Через вузькість фондового ринку банки втрачають можливість виступати активними організаторами торгів та підтримувати ліквідність інших компаній.

Нарешті, четвертою гострою проблемою є поступове витіснення банків із ринку платіжних послуг під тиском цифрової небанківської конкуренції. Історично банківські установи мали безумовну монополію на проведення розрахунків та надання широкого спектра послуг із переказу коштів. Проте з прийняттям нового профільного законодавства, яке впровадило у національне правове поле європейські стандарти відкритого доступу до банківських даних, будова платіжного сегмента ринку кардинально змінилася. Сучасні дослідження науковців акцентують увагу на тому, що фінансові установи сьогодні стикаються з реальним ризиком усунення їх як головних посередників у спілкуванні з клієнтом.

Стрімкий розвиток фінансових технологічних компаній та небанківських сервісів призводить до того, що найбільш прибуткові послуги перекази коштів, обслуговування інтернет-торгівлі та платежі через мобільні пристрої поступово переходять до технологічних підприємств. Банки ж опиняються у вкрай не вигідній ситуації: вони зобов'язані нести величезні витрати на підтримку важкої технічної інфраструктури, забезпечення інформаційної безпеки, перевірку законності операцій та підтримку безперервної роботи серверів. Водночас технологічні компанії, використовуючи відкриті дозволи банків, створюють зручні програми для смартфонів, які забирають на себе основну частину прибутку від комісій. Цей розрив між високою вартістю утримання надійної розрахункової мережі та

поступовим зменшенням можливості заробляти на ній є одним із найскладніших стратегічних викликів для банківського бізнесу в епоху швидких цифрових змін.

Підсумовуючи викладене, можна зробити обґрунтований висновок, що труднощі діяльності банків на фінансовому ринку України зумовлені насамперед загальною слабкістю та вузькістю самого ринку. Замість збалансованого фінансового посередництва, банки опинилися в умовах перекосів, де їхня кредитна активність стримується браком довгострокових ресурсів та відсутністю інституційних інвесторів, інвестиційна діяльність обмежена державним боргом через непрацюючий фондовий ринок, а платіжні операції перебувають під жорстким тиском новітньої цифрової конкуренції. Ці виявлені порушення рівноваги вітчизняної практики вимагають розробки принципово нових підходів до конструювання банківських послуг. Необхідність пристосування банківських операцій до цих викликів формує логічну основу для розробки дієвих напрямів їх розвитку, що стане предметом детального обґрунтування у наступному підрозділі кваліфікаційної роботи.

3.2 Напрями розвитку банків на фінансовому ринку в умовах цифровізації та структурних змін

Для подолання виявлених руйнівних тенденцій та забезпечення довгострокової життєздатності економіки необхідно сформувати комплексну стратегію розвитку банківського сектору. Головна ідея цієї стратегії полягає в тому, що запропоновані рішення мають розглядатися не просто як спосіб збільшення комісійних прибутків окремої фінансової установи, а як потужний механізм реанімації та розбудови всього фінансового ринку України. У сучасних умовах банки повинні трансформуватися із пасивних зберігачів вільних коштів на активних рушіїв розвитку ринку капіталу. Обґрунтовані напрями розвитку ґрунтуються на результатах нашого аналізу та спираються на дослідження

провідних представників наукової школи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, зокрема Л. О. Примостки, І. В. Краснової та В. Г. Шевалдіної [11; 15; 20].

Пріоритетним напрямом вирішення проблеми внутрішнього перетікання коштів із депозитів у державні облігації є докорінна зміна філософії банківського обслуговування. Банкам доцільно перейти до моделі комплексного управління приватним капіталом роздрібних клієнтів. В умовах, коли дохідність за державними борговими паперами об'єктивно перевищує ставки за класичними вкладами, фінансові установи змушені змінити свій підхід. Замість того, щоб сприймати державні облігації як продукт, що знищує їхню ресурсну базу, банкам необхідно органічно інтегрувати ці послуги у власні цифрові системи, пропонуючи населенню зручний інструмент для інвестування.

Надання громадянам доступу до фондового ринку через зручні банківські додатки має колосальний макроекономічний ефект. Банк у цьому процесі не просто отримує комісійну винагороду за організацію угоди, він виконує масштабну просвітницьку функцію. Залучаючи мільйони дрібних вкладників до операцій із цінними паперами, банківський сектор фактично створює масового роздрібногo інвестора, без якого неможливе існування повноцінного фінансового ринку. Це закладає фундамент для майбутнього розміщення акцій та облігацій вітчизняних підприємств, оскільки населення вже матиме технічний доступ до біржових інструментів та розуміння механізмів їх роботи.

Другим стратегічним кроком, який дозволить подолати дефіцит довгострокових ресурсів для кредитування, є активне впровадження механізмів перетворення виданих позик на цінні папери. Оскільки банки обмежені короткими термінами залучених депозитів, вони не можуть самостійно фінансувати тривалі інфраструктурні проєкти або видавати масові іпотечні позики на десятиліття. Вирішенням цієї суперечності є об'єднання однорідних кредитів у єдиний пул та випуск під їхнє забезпечення нових боргових цінних паперів, які згодом продаються на фондовому ринку.

Цей механізм має вирішальне значення не лише для банків, які таким чином миттєво повертають витрачені кошти та вивільняють капітал для нових кредитів. Головний позитивний ефект від випуску таких забезпечених паперів відчує весь фінансовий ринок загалом. Поява надійних та довгострокових фінансових інструментів дасть потужний поштовх для розвитку інституційних інвесторів: недержавних пенсійних фондів та компаній зі страхування життя. Сьогодні цим установам практично нікуди вкласти накопичені резерви громадян, окрім державного боргу. Забезпечуючи ринок якісними цінними паперами, банки стануть головними драйверами розбудови ринку капіталу, створюючи замкнений цикл перерозподілу грошових ресурсів у національній економіці.

Третім невід'ємним напрямом розвитку є подолання надмірної концентрації капіталу в державному секторі шляхом активізації банків як організаторів випуску корпоративних облігацій. Сьогодні вітчизняні підприємства практично позбавлені можливості залучати кошти безпосередньо від інвесторів, оскільки вторинний фондовий ринок є неактивним. Щоб реанімувати цей сегмент, банкам необхідно взяти на себе роль гарантів підтримання торгів. Це означає, що банк не лише допомагає підприємству випустити боргові папери, але й зобов'язується постійно виставляти заявки на їх купівлю та продаж на біржі.

Вихід потужних банківських установ на майданчики біржової торгівлі у статусі постійних учасників створить нову, штучну ліквідність, якої так бракує вітчизняному ринку. Інвестори перестануть боятися купувати цінні папери заводів чи аграрних компаній, знаючи, що банк завжди готовий їх викупити. Професійна діяльність фінансових установ на ринку корпоративного боргу дозволить бізнесу отримувати пряме фінансування від широкого кола зацікавлених осіб, що значно знижує загальне кредитне навантаження на економіку. Таким чином, банк перетворюється із простого кредитора на повноцінного творця ринку, де вартість ресурсів визначається прозорим ринковим попитом, а не лише рішеннями регулятора.

В умовах поширення новітніх технологій четвертим важливим напрямом оновлення моделі діяльності є надання банківської інфраструктури як послуги для

інших компаній. Сучасні банки об'єктивно відчують конкуренцію з боку гнучких технологічних підприємств у боротьбі за клієнта під час проведення розрахунків. Щоб не втратити свою посередницьку роль, банкам необхідно відкрити свої системи за допомогою спеціальних програмних протоколів обміну даними. Це дозволить інтегрувати безпечні банківські платежі безпосередньо в електронні торгові майданчики, програми служб доставки чи інформаційні системи страхових компаній.

Завдяки такому кроку банк залишається фундаментом платіжної інфраструктури, отримуючи доходи від кожного руху коштів, але при цьому економить на створенні власних додатків для специфічних ніш. Головний ефект для фінансового ринку полягає у забезпеченні нерозривного зв'язку між рухом грошей та рухом товарів у реальному секторі економіки. Це підвищує загальну швидкість обігу капіталу в державі та виводить значну частину розрахунків із тіньового обігу у прозоре середовище.

Для систематизації та наочного представлення запропонованих ініціатив усі напрями вдосконалення банківських операцій було згруповано у Таблиці 3.1. Інформацію в таблиці подано максимально стисло для відображення ключових причинно-наслідкових зв'язків.

Таблиця 3.1 Систематизація пропозицій щодо розвитку операцій банків на фінансовому ринку

Виявлена проблема	Запропоноване рішення	Очікуваний макроекономічний ефект
Відтік вкладів у державні цінні папери	Запровадження комплексного управління капіталом клієнтів.	Формування класу роздрібних інвесторів; утримання коштів у банківській системі.
Брак довгих ресурсів для кредитування бізнесу	Перетворення виданих кредитів на нові цінні папери для біржі.	Розвиток пенсійних та страхових фондів; здешевлення кредитів для економіки.
Занепад торгівлі корпоративними облігаціями	Участь банків як гарантів підтримання ліквідності на біржах.	Реанімація фондового ринку; пряме залучення коштів підприємствами.
Витіснення банків технологічними компаніями	Надання банківської розрахункової мережі як відкритої послуги.	Прискорення обігу грошей; збереження контролю банків над платежами.
Обмежений доступ до зовнішнього капіталу	Впровадження екологічних стандартів та зеленого кредитування.	Залучення дешевих ресурсів від міжнародних організацій для відбудови.

Аналіз даних, наведених у Таблиці 3.1, дозволяє переконатися у комплексній природі запропонованих заходів. Упровадження цих пропозицій змінить саму структуру фінансового ринку України. Відбудеться поступовий перехід від ринку, де домінує виключно банківське кредитування та фінансування державного бюджету, до збалансованої системи. У цій новій системі розвинений фондовий ринок, надійні інституційні інвестори та високотехнологічні платіжні мережі працюватимуть як єдиний механізм. Банки ж виступатимуть головними архітекторами цієї системи, забезпечуючи безперебійний рух капіталів, мінімізуючи витрати на проведення угод та беручи на себе роль професійних оцінювачів ризиків. Застосування саме такого підходу забезпечить довгострокову міцність банківського сектору та створить необхідні умови для швидкого економічного зростання, що буде детально розглянуто через призму сценарного моделювання у наступному підрозділі роботи.

3.3 Перспективи розвитку банків та сценарії трансформації фінансового ринку України

У Успіх втілення запропонованої стратегії розвитку банківського сектору прямо залежить від майбутніх економічних умов та загального рівня безпеки в державі. У часи надзвичайної невизначеності звичайні лінійні прогнози втрачають свою цінність, оскільки вони не здатні врахувати раптові зовнішні потрясіння. Тому для визначення майбутніх напрямів діяльності фінансових установ найбільш доцільно застосовувати метод моделювання різних варіантів розвитку подій. Спираючись на звіти Національного банку [24; 26; 33] та враховуючи наявні перекося в економіці, ми розробили три можливі сценарії. Ці

моделі дозволяють оцінити, як зміниться загальна будова та місткість фінансового ринку України у найближчі роки.

Першим і найбільш імовірним є базовий сценарій поступового пристосування. Він передбачає повільне економічне відновлення за умови збереження поточних викликів, але за стабільної міжнародної фінансової підтримки. У цих умовах обсяг вітчизняного фінансового ринку зростатиме дуже стримано. Банки й надалі використовуватимуть свої вільні кошти для купівлі державних боргових паперів, забезпечуючи надійне фінансування уряду. Кредитування реального сектору економіки відновлюватиметься повільно і стосуватиметься переважно короткострокових потреб підприємств у обігових коштах. Будова ринку залишиться зосередженою на державних фінансах, а ринок акцій та корпоративних облігацій перебуватиме у стані очікування. Заробіток банків складатиметься переважно з відсотків за державними паперами, що дозволить їм накопичити сили для майбутнього переходу до більш складних фінансових послуг.

Зовсім іншу картину та небачені досі можливості передбачає оптимістичний, або євроінтеграційний сценарій швидкої відбудови. Він стане дійсністю у разі суттєвого зменшення воєнних загроз та початку масового надходження іноземних інвестицій у відновлення країни. Головною зміною за цього сценарію стане глибоке об'єднання українського фінансового простору з Єдиним ринком капіталу Європейського Союзу [37]. Це забезпечить вільний рух коштів через кордони, завдяки чому місткість вітчизняного фінансового ринку зросте в десятки разів.

За таких умов вітчизняні банки відіграватимуть ключову роль провідників європейського капіталу. Вони не просто кредитуватимуть підприємства, а допомагатимуть українським компаніям випускати власні цінні папери та розміщувати їх на біржах Лондона, Франкфурта чи Варшави. Виступаючи організаторами торгів та гарантами ліквідності, українські банки залучатимуть мільярди євро для розбудови вітчизняної енергетики та промисловості.

Відбудеться докорінна зміна: ринок, що раніше жив лише за рахунок державних позик, перетвориться на повноцінний простір обігу приватного капіталу. Головним джерелом доходів банків стануть не відсотки за кредитами, а винагорода за супровід інвестиційних угод, управління майном клієнтів та надання доступу до міжнародних бірж.

Найбільш загрозливим для загальної стабільності є песимістичний сценарій економічного спаду. Він може виникнути через критичні затримки зовнішньої допомоги та подальше руйнування промисловості. У такому разі обсяг фінансового ринку різко скоротиться, а його будова максимально спроститься. Кредитування підприємств практично зупиниться через нову хвилю неповернення боргів. Операції з цінними паперами підприємств зведуться до мінімуму, оскільки банки будуть змушені масово переводити всі свої вільні кошти у найбільш безпечні інструменти центрального банку, щоб зберегти власну платоспроможність. Фінансовий ринок звузиться до найпростіших розрахункових операцій. Головним завданням банківських установ стане не розвиток, а виживання та забезпечення безперебійного проходження щоденних платежів громадян і бізнесу в умовах жорсткої економії.

Незалежно від того, яким шляхом піде розвиток подій, неминучою є загальна зміна підходів до заробляння грошей та управління витратами в банківській сфері. Модель бізнесу, що спирається лише на різницю між ставками за депозитами та кредитами, поступово вичерпує себе. В умовах жорсткої конкуренції банки будуть змушені переорієнтуватися на надання якісних супутніх послуг: фінансових консультацій, зберігання цінних паперів та технологічної підтримки бізнесу клієнтів. Здатність фінансової установи швидко відмовитися від ризикованого кредитування на користь надання надійних послуг стане запорукою її прибутковості.

Такі зміни вимагатимуть кардинального перегляду внутрішніх витрат. Банки масово закриватимуть звичайні відділення та скорочуватимуть кількість працівників, які виконують механічну роботу. Натомість величезні кошти будуть спрямовані на розробку власних комп'ютерних програм, оренду хмарних сховищ

та посилення систем інформаційного захисту. Сучасний банк все більше нагадуватиме технологічну компанію, де головним процесом є не особисте спілкування з клієнтом, а миттєва та безпечна обробка величезних масивів даних. Це створює нові виклики, адже установам доведеться постійно витрачати ресурси на захист від комп'ютерних зламів та забезпечення цілодобової роботи своїх обчислювальних систем.

Крім того, обов'язковою умовою роботи на ринку стане впровадження суворих європейських правил оцінки ризиків. Навіть за умов помірного розвитку банки будуть змушені запровадити складні внутрішні рейтинги для перевірки надійності позичальників. Це вимагатиме використання новітніх комп'ютерних алгоритмів для передбачення поведінки клієнтів ще до видачі позики. А приєднання України до єдиного платіжного простору Європи змусить вітчизняні установи повністю оновити свої системи переказу коштів, щоб вони ідеально взаємодіяли з іноземними програмами.

Підсумовуючи, варто підкреслити, що банківська система України довела свою надзвичайну міцність та здатність працювати у найскладніших умовах. У майбутньому вона розвиватиметься шляхом глибокого поєднання з європейським ринком, підвищення соціальної відповідальності та відмови від старих підходів. Банки перестануть змагатися окремими видами кредитів чи вкладів. Натомість вони перетворяться на універсальні фінансові мережі, які природним чином задовольнятимуть абсолютно всі потреби клієнта в одному місці. Це дозволить фінансовим установам зберегти своє лідерство на ринку капіталу, забезпечуючи швидкий, прозорий та надійний розподіл коштів для успішного відновлення та розбудови української держави.

ВИСНОВКИ

Проведене наукове дослідження дозволило повноцінно розв'язати важливе науково-практичне завдання щодо визначення місця та ролі банківських установ на фінансовому ринку України, виявлення ключових перешкод у їхній діяльності та обґрунтування перспективних орієнтирів розвитку в умовах масштабних структурних і цифрових змін. Уточнено теоретичні засади функціонування ринку капіталу, будову якого обґрунтовано через взаємодію кредитного, інвестиційного, валютного, платіжного сегментів та ринку державних фінансів. У центрі цієї складної системи перебуває банківський сектор як головний інституційний осередок перерозподілу ресурсів, що долає інформаційну нерівність та знижує загальні витрати на проведення угод шляхом трансформації строків, ризиків і ліквідності. Сучасна роль фінансових установ значно розширилася, адже вони перетворилися на інфраструктурну основу для здійснення розрахунків та стратегічних партнерів держави у фінансуванні бюджетних потреб.

Емпіричний аналіз вітчизняної практики виявив чітку тенденцію до консолідації капіталу та суттєвого посилення впливу держави, яка на сьогодні контролює понад половину чистих активів усього сектору. На прикладі діяльності акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк» підтверджено наявність стійкої схильності вкладників до вибору установ із беззаперечним державним статусом, що дозволило банку акумулювати майже половину всіх заощаджень населення країни. Разом із тим, дослідження активних операцій засвідчило глибокий структурний перекид у бік консервативних інструментів, де вкладення у державні цінні папери та депозитні сертифікати регулятора суттєво випереджають класичне комерційне кредитування. Це зумовило зміну моделі прибутковості, за якої відсоткові доходи від операцій із державним боргом уперше в історії вітчизняної системи перевищили надходження від надання позик реальному сектору економіки.

Дисбаланси у діяльності банків на фінансовому ринку зумовлені насамперед загальною вузькістю та слабкістю самого ринку, де вторинний фондовий сектор перебуває у стані застою, а інституційні інвестори у вигляді недержавних пенсійних фондів чи компаній страхування життя практично відсутні. Це позбавляє систему джерел довгострокових ресурсів, змушуючи банки працювати в умовах короткої депозитної бази та високих воєнних небезпек. Додатковими ускладненнями виступають внутрішнє перетікання строкових вкладів у вигідніші та звільнені від податків державні облігації, відсутність інструментів фінансового страхування балансових ризиків, а також загострення конкуренції на платіжному ринку з боку новітніх небанківських технологічних підприємств.

Для подолання цих недоліків обґрунтовано комплексні заходи, які позиціонують комерційні банки як головних розбудовників ринку капіталу. Фінансовим установам доцільно перейти до впровадження послуг із комплексного управління приватним майном та брокериджу, що дозволить утримати ліквідність у системі та сформувати чисельний клас роздрібних інвесторів. Вирішення проблеми нестачі довгих грошей потребує активного впровадження механізмів перетворення виданих кредитів на цінні папери, які стануть якісним інструментом для накопичувальних фондів. Вихід банків на біржові майданчики у статусі організаторів торгів та гарантів ліквідності корпоративних облігацій дозволить реанімувати ринок промислового боргу, а відкриття платіжних систем для сторонніх компаній збереже провідну роль банків у розрахунковому сегменті.

Перспективи розвитку сектору в межах сценарного моделювання тісно пов'язані з процесами європейської інтеграції та потенційним приєднанням до Єдиного ринку капіталу Європейського Союзу. Оптимістичний варіант розвитку передбачає вільний рух інвестицій, допуск українських емітентів на міжнародні біржі за посередництва вітчизняних банків та повну перебудову ризик-менеджменту на основі прогностичної аналітики та жорстких вимог Базельського комітету. Майбутня еволюція банківського бізнесу полягає у відмові від конкуренції окремими продуктами на користь створення інтегрованих

універсальних фінансових мереж. Такі платформи зможуть цілісно забезпечувати всі потреби клієнта, гарантуючи екологічну відповідальність фінансування та високу швидкість обігу капіталу, що перетворить банківську систему на надійну інфраструктурну основу для успішної відбудови української держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 11. Ст. 462.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 12.03.2026).
3. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 15.03.2026).
4. Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 № 1591-IX (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20> (дата звернення: 18.03.2026).
5. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.02.2006 № 3480-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 22.03.2026).
6. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0368500-01> (дата звернення: 25.03.2026).

Наукова та навчально-методична література

7. Боцман Ю. О. Діяльність банків на ринку державних цінних паперів : дис. ... д-ра філософії : 072. Київ : КНЕУ, 2024. 215 с.
8. Боцман Ю. О. Інституційні інвестори як чинник формування довгострокових ресурсів фінансового ринку України. *Ринок цінних паперів України*. 2024. № 7-8. С. 59–68.
9. Корнєєв В. В. Роль державних фінансів та фінансових ринків в умовах форс-мажору : монографія. Київ : КНЕУ, 2023. 185 с.

10. Корнєєв В. В. Фінансові посередники та інвестиційні процеси на ринку капіталу в умовах структурних змін. *Фінанси України*. 2024. № 3. С. 45–58.
11. Краснова І. В., Шевалдіна В. Г. Модель інфраструктури як послуги та інтеграція відкритих інтерфейсів у платіжному сегменті ринку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 1 (05). С. 78–89.
12. Кудряшов В. П. Реформування фінансової системи України: виклики воєнного часу. *Фінанси України*. 2023. № 4. С. 36–52.
13. Любіч О. О., Олійник Д. І. Фінансова стійкість банківського сектору в умовах макроекономічної нестабільності. *Банківська справа*. 2023. № 1. С. 22–38.
14. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Розвиток платіжної інфраструктури та безготівкових розрахунків в Україні. *Вісник Національного банку України*. 2024. № 2. С. 14–28.
15. Примостка Л. О., Краснова І. В. Трансформація банківської діяльності в умовах цифровізації: від класичного посередництва до універсальних фінансових платформ. *Банківська справа*. 2024. № 2. С. 15–29.
16. Примостка Л. О., Шевалдіна В. Г. Управління операційними ризиками та посилення інформаційного захисту банківських обчислювальних систем. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2025. Т. 3. № 54. С. 34–46.
17. Свистун А. О. Нарощування капіталу банківських установ як фактор забезпечення фінансової стабільності. *Економіка та держава*. 2023. № 9. С. 44–51.
18. Стеценко Б. С. Структура та учасники фондового ринку України : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2023. 240 с.
19. Стеценко Б. С., Боцман Ю. О. Державні цінні папери в архітектурі вітчизняного фінансового ринку: проблеми витіснення приватного капіталу. *Вчені записки КНЕУ*. 2024. Вип. 28. С. 112–126.
20. Фінансовий бізнес: інновації, фінтех, регулювання : колективна монографія / Л. О. Примостка, І. В. Краснова, В. Г. Шевалдіна та ін. Київ : КНЕУ, 2022. 386 с.

21. Фінансовий ринок : підручник / за заг. ред. А. Є. Буряченка, М. А. Гапонюка. Київ : КНЕУ, 2014. 419 с.

Інформаційно-аналітичні матеріали та електронні ресурси

22. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%»: результати впровадження у банківському секторі. URL: <https://bdf.gov.ua/uk/5-7-9> (дата звернення: 12.03.2026).
23. Звіт про фінансову стабільність / Національний банк України. 2024. Грудень. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 26.03.2026).
24. Звіт про фінансову стабільність / Національний банк України. 2025. Червень. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 02.04.2026).
25. Огляд банківського сектору / Національний банк України. 2025. Листопад. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru> (дата звернення: 05.04.2026).
26. Огляд банківського сектору / Національний банк України. 2026. Лютий. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2026-roku>
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2026-02.pdf?v=16 (дата звернення: 15.04.2026).
27. Оверсайт платіжної інфраструктури в Україні / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/oversite> (дата звернення: 18.04.2026).
28. Професійна діяльність на ринках капіталу / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2026).
29. Річна фінансова звітність та Звіт незалежного аудитора АТ КБ «ПриватБанк» за 2024 рік. URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 14.03.2026).
30. Статистика внутрішнього державного боргу та ОВДП в обігу / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp> (дата звернення: 22.04.2026).

31. Статистика показників діяльності банків України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 24.04.2026).
32. Статут АТ КБ «ПриватБанк» : нова редакція. URL: <https://privatbank.ua/about/management/corp> (дата звернення: 28.03.2026).
33. Стратегія розвитку фінансового сектору України / Національний банк України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 30.03.2026).

Джерела іноземною мовою

34. Allen F., Santomero A. M. The theory of financial intermediation. *Journal of Banking & Finance*. 1998. Vol. 21, No. 11-12. P. 1461–1485. URL: <https://www.bu.edu/econ/files/2012/01/Allen-Santomero-1998.pdf>.
35. Diamond D. W., Dybvig P. H. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity. *Journal of Political Economy*. 1983. Vol. 91, No. 3. P. 401–419. URL: <https://www.bu.edu/econ/files/2012/01/DD83jpe.pdf>.
36. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. *Handbook of Economic Growth*. 2005. Vol. 1A. P. 865–934. URL: https://www.bu.edu/econ/files/2012/01/Levine_2005.pdf.
37. Stronger financial markets and institutions for Ukraine's recovery / OECD Report. 2026. URL: <https://www.oecd.org/en/publications/2026/03/stronger-financial-markets-and-institutions-for-ukraine-s-recovery> (accessed: 10.04.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Звіт про фінансовий стан АТ КБ «ПриватБанк» станом на кінець 2024 та 2025 років

Таблиця А.1 Структура активів, зобов'язань та власного капіталу базової установи дослідження [29; 31]

Найменування статті балансу	Станом на 31 грудня 2024 року, мільярдів гривень	Станом на 31 грудня 2025 року, мільярдів гривень	Абсолютне відхилення, мільярдів гривень
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти, включаючи рахунки в Національному банку	110,0	126,0	+16,0
Інвестиційні цінні папери та кошти в депонентах регулятора — всього	335,0	378,0	+43,0
у тому числі облігації внутрішньої державної позики	215,0	226,8	+11,8
у тому числі депозитні сертифікати та інші папери	120,0	151,2	+31,2
Чистий кредитний портфель клієнтів — всього	270,0	294,0	+24,0
у тому числі позики юридичним особам	115,0	126,0	+11,0
у тому числі позики фізичним особам	155,0	168,0	+13,0
Інші активи фінансової установи	35,0	42,0	+7,0
УСЬОГО АКТИВІВ	750,0	840,0	+90,0
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти роздрібних клієнтів або вклади населення	510,0	546,0	+36,0
Кошти корпоративних клієнтів та підприємств	170,0	210,0	+40,0
Інші зобов'язання перед контрагентами	15,0	16,8	+1,8
Усього зобов'язань установи	695,0	772,8	+77,8
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний та резервний капітал разом із прибутком	55,0	67,2	+12,2
УСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ	750,0	840,0	+90,0

Перелік посилань до Додатку А

1. [29] Річна фінансова звітність та Звіт незалежного аудитора АТ КБ «ПриватБанк» за 2024 рік. URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 14.03.2026).
2. [31] Статистика показників діяльності банків України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 24.04.2026).

Звіт про сукупний дохід акціонерного товариства комерційного банку
«ПриватБанк» за 2024 та 2025 роки

Таблиця Б.1 Структура та динаміка операційних доходів базової установи дослідження [29; 31]

Стаття операційних доходів	За 2024 рік, мільярдів гривень	За 2025 рік, мільярдів гривень	Абсолютне відхилення, мільярдів гривень
Процентні доходи від операцій з цінними паперами, включаючи державні облігації та сертифікати регулятора	48,0	58,4	+10,4
Процентні доходи від кредитування клієнтів бізнесу та населення	45,0	51,1	+6,1
Комісійні доходи від надання розрахунково-касових послуг та здійснення переказів	28,0	32,1	+4,1
Інші операційні надходження від фінансової діяльності	4,0	4,4	+0,4
УСЬОГО ОПЕРАЦІЙНИХ ДОХОДІВ	125,0	146,0	+21,0

Перелік посилань до Додатку Б

- [29] Річна фінансова звітність та Звіт незалежного аудитора АТ КБ «ПриватБанк» за 2024 рік. URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 14.03.2026).
- [31] Статистика показників діяльності банків України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 24.04.2026).

Динаміка виконання обов'язкових економічних нормативів АТ КБ «ПриватБанк» та по банківській системі України загалом (2021–2025 рр.)

Таблиця В.1 Динаміка показників адекватності капіталу (Н2) та ліквідності (LCR) [29; 31;] [3]

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2), %					
АТ КБ «ПриватБанк»	16,5	18,2	17,9	15,2	15,5
Банківська система України (середнє)	18,4	19,7	18,6	14,8	15,1
Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR), %					
АТ КБ «ПриватБанк»	195,0	255,0	260,0	240,5	235,0
Банківська система України (середнє)	180,0	220,0	230,0	210,0	205,0

Перелік посилань до Додатку В

1. [29] Річна фінансова звітність та Звіт незалежного аудитора АТ КБ «ПриватБанк» за 2024 рік. URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 14.03.2026).
2. [31] Статистика показників діяльності банків України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 24.04.2026).
3. Звіт про фінансову стабільність (грудень 2025) / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H2.pdf (дата звернення: 30.04.2026).

Огляд іноземних наукових джерел щодо ролі банків у розвитку фінансових ринків

Вивчення зарубіжного теоретичного та практичного досвіду є фундаментом для глибокого розуміння трансформаційних процесів, що відбуваються у сучасному фінансовому просторі. Провідні західні економісти зосереджують свої дослідження на поясненні природи банківського посередництва, їхнього впливу на економічне зростання та адаптації до глобальної цифровізації.

Фундаментальні погляди на природу фінансових інститутів розкриті у працях Ф. Аллена та Е. Сантомеро [1]. У своїх дослідженнях вони переконливо доводять, що банки існують тому, що вони є найбільш ефективними інструментами подолання інформаційної асиметрії. Автори акцентують увагу на тому, що посередницька роль банків полягає не лише у зниженні трансакційних витрат, а й у професійному управлінні ризиками та наданні ліквідності економічним агентам. Згідно з їхньою теорією, з розвитком фінансового ринку роль банків трансформується: вони стають сервісними інститутами, які мінімізують витрати клієнтів на доступ до складних фінансових інструментів.

Не менш вагомими для обґрунтування ролі банків у макроекономічному розвитку є праці Р. Левіна [3]. Він проаналізував зв'язок між розвитком фінансових систем та темпами економічного зростання держав. Його дослідження підтверджують, що якість роботи банківського сектору та фондового ринку є вирішальним чинником для накопичення капіталу та технологічного оновлення економіки. Р. Левін доводить, що розвинені банки сприяють ефективному розподілу ресурсів, стимулюючи інновації та підвищуючи загальну продуктивність праці в країні.

Класичний погляд на функцію забезпечення ліквідності та стабільності представлений у працях Д. Даймонда та Ф. Дібвіга [2]. Вони обґрунтували критичну важливість банків як установ, що перетворюють довгострокові інвестиції на ліквідні депозити для вкладників. Їхня теорія демонструє, чому банківська система вразлива до паніки, і пояснює необхідність державної підтримки (системи страхування вкладів та кредитора останньої інстанції) для збереження стійкості фінансового ринку загалом.

Сучасні підходи до інтеграції ринків капіталу та цифрової трансформації відображені у звітах Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) [4]. Міжнародні експерти наголошують на тому, що інтеграція до Єдиного ринку капіталу Європейського Союзу є безальтернативним шляхом для країн, що прагнуть модернізувати свою економіку. У звітах підкреслюється, що банки в цьому процесі повинні відігравати роль «цифрових містків», які забезпечують безшовне сполучення національних інвесторів з міжнародними біржами. Також акцентується увага на необхідності впровадження нових правил оцінки кредитного

ризиків, заснованих на прогностичній аналітиці, що є вимогою часу в умовах цифровізації послуг.

Таким чином, огляд зарубіжної літератури підтверджує, що сучасний банк на фінансовому ринку — це вже не просто кредитор, а складний інституційний вузол, який забезпечує ліквідність, здійснює професійний моніторинг ризиків та виступає провідником інноваційних технологій, що повністю відповідає вектору розвитку вітчизняного банківського сектору, дослідженому у даній роботі.

Перелік посилань до Додатку Д

1. [34] Allen F., Santomero A. M. The theory of financial intermediation. *Journal of Banking & Finance*. 1998. Vol. 21, No. 11-12. P. 1461–1485. URL: <https://www.bu.edu/econ/files/2012/01/Allen-Santomero-1998.pdf> (accessed: 10.04.2026).
2. [35] Diamond D. W., Dybvig P. H. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity. *Journal of Political Economy*. 1983. Vol. 91, No. 3. P. 401–419. URL: <https://www.bu.edu/econ/files/2012/01/DD83jpe.pdf> (accessed: 10.04.2026).
3. [36] Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. *Handbook of Economic Growth*. 2005. Vol. 1A. P. 865–934. URL: https://www.bu.edu/econ/files/2012/01/Levine_2005.pdf (accessed: 10.04.2026).
4. [37] Stronger financial markets and institutions for Ukraine's recovery / OECD Report. 2026. URL: <https://www.oecd.org/en/publications/2026/03/stronger-financial-markets-and-institutions-for-ukraine-s-recovery> (accessed: 10.04.2026).

Короткий звіт подібності за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Plag:

